

ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ ΜΗΛΙΩΝ

ΜΗΛΙΑΚΑ

ΤΟΜΟΣ ΣΤ'

ΑΘΗΝΑ 2009

ΣΙΜΟΣ ΜΙΑΤ. ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ

**ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΖΩΗΣ
ΣΤΗ ΜΗΛΟ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΚΥΚΛΑΔΕΣ
ΚΑΤΑ ΤΑ ΤΕΛΗ ΤΟΥ 17ου ΑΙΩΝΑ [1670-1700]
ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ**

Μετά τόν τετραετήσιμό του μακροχρόνιου πολέμου μεταξύ Βενετίας-Τουρκίας (1645-1669) και τήν παράδοση από τήν πρώτη στή δεύτερη τής Κρήτης, ό πολεμικός στόλος τής Γαληνοτάτης αποσύρθηκε από τά νερά του Ἀρχιπελάγους, όχι όμως και οί ποικιλώνυμοι πειρατές, Μωαμεθανοί και Χριστιανοί (Ἰταλοί, Ἰσπανοί, Γάλλοι, Ἄγγλοι, Ὀλλανδοί, Μαλτέζοι, Σκλαβοῦνοι), ἀκόμη και Ἑλληνας, συνήθως Σφακιανοί και Μανιάτες, πού συνέχισαν ἀπτόητοι τίς δραστηριότητές τους. Τό τουρκικό κράτος ἔπειτα, πού θεωροῦσε ότι οί νησιῶτες κατά τά χρόνια του πολέμου εἶχαν συμπαραταχθεῖ μέ τούς ἐχθρούς τους Βενετούς, εἶχε σκληρύνει τή στάση του ἀπέναντί τους μέ βαρύτερες καταπιέσεις, οἰκονομικές, στρατολογήσεις ναυτικῶν και τρομοκρατικές ἐνέργειες τῶν ἀνδρῶν του στόλου του, ἐπαυξάνοντας τίς ταλαιπωρίες τους. Ἡ παρουσία, ιδιαίτερα, τῶν πειρατῶν εἶχε καταστήσει ἀνασφαλῆ τή ναυσιπλοῖα στό Αἰγαῖο και ἐπιφέρει δυσχέρειες στή διακίνηση προϊόντων του ἐμπορίου και προσώπων, πολλά δέ νησιά, ὅπως ἡ Πάρος, ἡ Μήλος, ἡ Δήλος, ἡ Κίμωλος, ἡ Μύκονος κ.ἄ., εἶχαν μετατραπεί σέ κρησφύγετα πειρατῶν. Ἡ μικρή Ἴος μάλιστα χαρακτηρίζονταν τότε ὡς "μικρή Μάλτα", ἐπειδή σ' αὐτήν ξεχειμώνιαζαν στολίσκοι πειρατῶν, ἄνθρωποι σκληροτράχηλοι και ἀσύδοτοι, πολλοί ἀπό τούς ὁποίους εἶχαν δημιουργήσει και οἰκογένειες στό νησί (βλ. τό ἔγγραφο ὑπ' ἀριθμ. 12), νόμιμες ἢ παράνομες. Τό ἴδιο και στή Μύκονο και τήν Πάρο.

Ἡ κατάσταση πού επικρατοῦσε τότε στά νησιά περιγράφεται γλαφυρά στίς δημοσιευόμενες ἐδῶ ἀναφορές-ἐπιστολές, οἱ περισσότερες γραμμένες ἀπό τόν Λατῖνο ἐπίσκοπο Μήλου-Κιμῶλου και ἀποστολικό διαχειριστή τής ἐκκλησίας Σίφνου Ἰωάννη-Ἀντώνιο Καμίλλη, γνωστόν στοὺς ἀναγνώστες τῶν "Μηλιακῶν" ἀπό προηγούμενες ἐργασίες μας. Ἀνθρωπος μέ μεγάλη μόρφωση και θεολογική κατάρτιση ὁ Καμίλλη ἐνημέρωνε μέ πλῆθος ἐπιστολῶν-ἀναφορῶν του τήν Ἁγία Προπαγάνδα τής Ρώμης ἢ ἀρχιερεῖς του Βατικανοῦ γιά τά συντρέχοντα στίς Κυκλάδες κοινωνικά-πολιτικά-πολεμικά γεγονότα, μονίμως τίς οἰκονομικές ἀνάγκες τής ἐκκλησίας και τής διαβίωσής του, τίς ἐκκλησιολογικές διαφορές του μέ Λατῖνους μοναχοὺς (κυρίως μέ τούς καπουτσίνους), τίς ἐνέργειές του σέ

διερευνήσεις "ἀθεμιτογαμιῶν" πού τοῦ ἀνέθετε ἡ Ρώμη καί ἄλλα ἐνδιαφέροντα.

Τά ἱστορικά αὐτά ντοκουμέντα μιᾶς τριαντάχρονης περιόδου (1670-1700), μετά τήν ἀπόδοση τῶν κειμένων τους ἀπό τά ἰταλικά στά ἑλληνικά (ὅπου χρειάστηκε τοῦτο, ἀφοῦ ἕνια ἐξ αὐτῶν εἶναι διατυπωμένα στήν ἑλληνική γλῶσσα), παρουσιάζονται μέ χρονολογική τάξη, αὔξοντα ἀριθμό καί ἀναγραφή τῆς ἀρχειακῆς πηγῆς προέλευσῆς τους, δηλαδή τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας τοῦ Βατικανοῦ (Ἀρχεῖο της Sacra Congregazione de Propaganda Fide = SCPF). Μετά τό κείμενο τῶν ἐγγράφων καί ὅπου κριθῆκε σκόπιμο προσετέθησαν σύντομα σχόλια ἢ σημειώσεις, μέ διαφορετικά τυπογραφικά στοιχεῖα, γιά τήν παράθεση διευκρινίσεων ἢ προσθετῶν πληροφοριῶν ἀπό ἄλλες ἀρχειακές ἢ βιβλιογραφικές πηγές.

Θά μπορούσε κανεῖς νά πεῖ ὅτι ἡ παρούσα ἐργασία εἶναι συνέχεια τῆς ὁμοίας πού δημοσιεύαμε στόν τόπο Γ' (1989) τῶν "Μηλιακῶν" μέ τίτλο "Τό Ἀρχιεπίσκοπος κατά τόν πόλεμο Τουρκίας - Βενετίας (1645-1669) καί οἱ ἀρχιερατικές ἐναλλαγές στίς ὀρθόδοξες ἐπισκοπές". Μ' αὐτήν ἀποδείξαμε ὅτι τά πολεμικά γεγονότα καί οἱ κοινωνικές ἐπιδράσεις τους εἶχαν ἄμεση σχέση μέ τίς ἀρχιερατικές ἐναλλαγές, εἰδικώτερα ἀπό τήν ἀνάμειξη τῶν Βενετῶν στά ἐκκλησιαστικά πράγματα τῶν ὀρθοδόξων νησιωτῶν γιά τήν ἀποκοπή τους ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, χάριν τοῦ πολέμου, ἀλλά καί τῆ σκληρῆ καί ἄτεγκτη στάση καί πολιτική τοῦ τελευταίου ἔναντι τοῦ ποιμνίου καί τῶν ποιμένων του πού, δικαιολογημένα, τοῦ ἀφαιρεῖ τόν πολυθρύλητο τίτλο τῆς "Μητροῦς Ἐκκλησίας".

Παρά τό γεγονός ὅτι ἡ νέα ἐργασία μας ἀρχίζει τυπικά σέ εἰρηνική περίοδο (1670 κ. ἐξῆς), οἱ ἐπιδράσεις τῶν γεγονότων τῆς προηγηθείσης πολεμικῆς συνεχίστηκαν ἢ καί αὐξήθηκαν ἀκόμη διά τῶν πειρατῶν, οἱ ὁποῖοι παρέμειναν στίς θάλασσες σέ πλήρη δραστηριότητα. Ἄλλωστε ἡ εἰρήνη κράτησε μόνο δεκαπέντε χρόνια, ἀφοῦ τό ἔτος 1684 ξέσπασε νέος πόλεμος μεταξύ Βενετίας - Τουρκίας πού διήρκεσε μέχρι τό ἔτος 1698. Μέ ἄλλους λόγους τό δεύτερο μισό τοῦ 17ου αἰῶνα κύλισε γιά τούς νησιώτες μέσα σέ πολεμικά - πειρατικά γεγονότα καί ποικίλες καί ἐπώδυνες καταστάσεις καί δυσχέρειες, τίς ὁποῖες ἀντιμετώπισαν μέ θυσίες, εἴτε σέ ἀνθρώπινο δυναμικό, εἴτε σέ προϊόντα τῆς παραγωγῆς τοῦ ἀτελεύτητου μόχθου τους καί ἄλλες ἀπώλειες. Ἀκόμη διαδραματίστηκαν καί ἐσωτερικές κοινωνικές ἀντιδράσεις κατά τοῦ κατεστημένου συστήματος μέ κύριο αἴτιο τίς οἰκονομικές καταπιέσεις, κρατικές - ἐκκλησιαστικές, στίς ὁποῖες ὁ Λαός ἀδυνατοῦσε νά ἀνταποκριθεῖ ἐκ τῶν πραγμάτων.

Πρώτη γνωστή ἀντίδραση - ἐξέγερση ἐκεῖνη τῆς Μήλου ὑπό τόν καπετάν Κάφη, μέ ἀνάμειξη καί τοῦ ἐπισκόπου Καμίλλη στίς ἀρχές τῆς δεκα-

ετίας τοῦ '70 ["Μηλιακά", Ε' (2003), σελ. 321 ἐπ., βλ. καί τό ἔγγραφο ἀριθμ. 4], ἀλλά καί στή Σίφνο, τήν ὁποία ἐπηρέαζε ὁ δεῦτερος, ὅπου ὁμως τά γεγονότα δέν ἔλαβαν τήν ἔκταση πού ἐπῆραν στή Μήλο. Ἡ Σίφνος πραγματοποίησε τή δική της ἐξέγερση, κατά τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου αὐτή, στά 1684, μέ τήν ἑναρξη τοῦ νέου βενετοτουρκικοῦ πολέμου [βλ. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἄνταρσία ἱερέων καί ποιμνίου τῆς Σίφνου κατά τοῦ ἀρχιεπισκόπου Φιλαρέτου (1684), περιοδ. "Κυκλαδικά Θέματα", τόμ. Β' (1985), τεῦχος 8. Τοῦ Ἰδίου, Εἰκοσιπέντε ἱερεῖς καί 3000 ὀρθόδοξοι τῆς Σίφνου ὑπό τόν καθολικό ἐπίσκοπο Μήλου Καμίλλη, ἐφημ. "Μήλος", φ. Ἀπριλίου 1985 καί "Σιφνιακά", Α' (1991), σελ. 61-79].

Τέλος, γεγονότα - προβλήματα - ζητήματα ἠθικῆς τάξης πού περιγράφονται στά δημοσιευόμενα ἐδῶ ἔγγραφα, τά ὁποία ἀναφέρονται σέ συγκεκριμένα νησιά, συνέβησαν καί σέ ἄλλα, μὴ κατονομαζόμενα, ὥστε ἡ ἐπίδρασή τους στό σύνολο τῆς κυκλαδικῆς κοινωνίας νά θεωρεῖται δεδομένη. Ἔχουν, ἰδιαίτερα, ἄμεση σχέση μέ τίς Λατινικές Κοινότητες τῶν Κυκλάδων, τίς ὁποῖες καί ἐπηρέασαν περισσότερο ἀφοῦ συντελεστές τῶν γεγονότων ὑπῆρξαν, κατά κύριο λόγο, ὁμόδοξοι κληρικοί καί λαϊκοί, πειρατές ἢ ἄνδρες τῶν στόλων, οἰκονομικοί παράγοντες καί ἄλλοι, χωρίς βέβαια νά ἀφήσουν ἀλώβητες καί τίς Κοινότητες τῶν Ὀρθοδόξων.

1. SCPF/SCR.RIF.CONGR. ARCIP., Vol. 2^a, 79^{RV}

Μήλος 20 Νοεμβρ. 1670

Σεβασμώτατοι

Ὁ δόν Μάρκος Δουράτσος χειροτονήθηκε, μέ τίτλο πατριμονίου, ἀπό τόν προκάτοχό μου, ἀπό τήν πρώτη κουρά μέχρι καί τῆς ἱερωσύνης περιλαμβανομένης· ὁ Δουράτσος αὐτός ἦταν ἀδελφός τοῦ σώματος τῶν Ἰησουϊτῶν καί, δέν γνωρίζω μέ ποιόν τρόπο, τοῦ ἐπετράπη ἀπό τοῦς προϊσταμένους του νά ἔλθῃ ἐδῶ στή Μήλο, ὅπου ὁ εἰρημένος προκάτοχός μου, ἔχοντας τίς ἴδιες ἀνάγκες πού ἀκόμη ἔχω κι' ἐγώ σέ κληρικούς, αὐτός δέ ὁ δόν Μάρκος τήν ἐπιθυμία νά γίνῃ ἱερέας, ἐνεγράφη στή δύναμη αὐτῆς τῆς ἐπαρχίας. Δέν ἐπεζήτησε ἀπόλυση ἀπό τόν προϊστάμενό του τῆς Σύρας, γιατί ὑποσχέθηκε διαρκῆ διαμονή στή Μήλο, ἀνεζήτησε μόνο τό πιστοποιητικό τῆς βάπτισής του καί τήν ἐπιβεβαίωση τοῦ πατριμονίου του (*patrimonio* = πατρογονική περιουσία πρὸς κληρικούς γιά πορισμό ἐσόδων διαβίωσης), ὅπως πληροφορήθηκα ἀπό τόν πατέρα Ἰωάννη-Μαρία, καπουτσίνου, ἤδη ἀποστολικόν βικάριο Σύρας. Ἐπειδή τώρα εὐρίσκομαι χωρίς κανέναν κληρικό, παρά μόνο μέ ἕναν *chierico* (= βοηθό κληρικό), ἔγραψα σ' αὐτόν τόν δόν Μάρκο, ὁ ὁποῖος πλέον οὔτε πού τό

διανοεῖται κἄν ὅτι πρέπει νά ἐπιστρέψει στήν ἐκκλησία στήν ὁποία εἶναι ἐγγεγραμμένος καί στήν ὁποία χειροτονήθηκε, ἀφοῦ, ἐάν δέν ἔδινε ὑπόσχεση μόνιμης διαμονῆς του, δέν θά εἶχε γίνει κληρικός· ἄν καί τόν παρεκάλεσα μέ πολλές ἐπιστολές (νά ἐπιστρέψει), αὐτός οὔτε πού σκέπτεται νά γυρίσει. Προβάλλει ὅτι χειροτονήθηκε ἐπειδή εἶχε τότε ἀπολυτήριο· ὁ πατέρας του, ὁ ὁποῖος κατά τή συνήθεια ἦταν ὁ μάρτυς του, λέγει ὅτι οὐδέποτε ἔδωσε ἔγκριση χειροτονίας του. Προτείνω γιά μάρτυρες τόν δόν *Giorgio Rossi* καί τόν δόν *Zuane Dalezio* ὅτι ὁ προκατόχός μου ἐπεδίωξε τήν ἐπιστροφή του στήν ὑπηρεσία ὡς ἀνήκοντα ἐδῶ, ἀλλά ὁ καλός αὐτός κληρικός τόν κοροϊδεύει συνεχῶς. Προστρέχω λοιπόν στό ὑπέρτατο κύρος τῶν σεβασμιότητων σας καί τίς παρακαλῶ ταπεινά νά δώσουν ἐντολή στόν εἰρημένο δόν Μάρκο νά ἐπιστρέψει στήν ὑπηρεσία τῆς ἐκκλησίας. Ἡ Ἁγία Προπαγάνδα στήν ὑπέρτατη ἐπιείκειά της μέ ἐτίμησε μέ τό ὑπουργεῖο τοῦ ἐπισκόπου, καίτοι ἀνάξιος, εἶμαι ὁμως βέβαιος ὅτι θέλει νά διατηρεῖται ἡ εὐπρέπεια, γι' αὐτό εἶναι ἀνάγκη νά ἔχω τό λιγώτερο δυό ἱερεῖς γιά τήν τέλεση τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν. Ὅσον ἀφορᾶ ἔμένα μέτ' εὐχαριστήσεως μπορῶ νά τελῶ βάπτισμα, γάμο, τό χρίσμα μελλοθανάτου, νά κάνω ἀγιασμό ἢ κηδεῖες καί ἄλλες ἀρμοδιότητες ἐφημερίου, ἀλλά νομίζω ὅτι μονίμως νά τελῶ ὅλα αὐτά ὁ ἴδιος, δέν εἶναι εὐπρεπές, εἰδικά σ' αὐτήν ἐδῶ τήν πόλη, ὅπου ὁ Ἕλληνας ἐπίσκοπος ἔχει πλέον τῶν ἑκατό ἱερέων καί μοναχῶν καί ὅταν ἐξέρχεται ἀπό τό σπίτι του ἢ τήν ἐκκλησία, τόν ἀκολουθεῖ ἕνα πλῆθος παπάδων καί καλογέρων μέ πραγματική μεγαλοπρέπεια.

Τά περασμένα χρόνια, κατά τήν περίοδο τοῦ πολέμου δέν ζήλευα τόν Ἕλληνα ἐπίσκοπο, γιατί ἡ ἐκκλησία μου ἦταν ἄριστα ὑπηρετούμενη, ὅπως ὅλες οἱ ἄλλες καθεδρικές τοῦ Ἀρχιεπελάγου, ἐνῶ ἀφθονοῦσαν καί οἱ ἐλεημοσύνες καί τά ἔκτακτα, εἶχα δέ ἕξι ἱερεῖς ξένους καί ἀπεκόμιζα ἕνα τέταρτο τοῦ σκούδα ἀπό τόν καθένα ἐξ αὐτῶν.

Ὅταν ὁμως ἦλθε ἡ εἰρήνη, ἐξαφανίσθηκαν τά χρήματα, εἶδαν τούς Τούρκους μέ τίς φορολογίες νά μέ ἀπογυμνώνουν καί ὅλοι ἔφυγαν μένοντες μόνος, ὥστε καμμιά φορά ντρέπομαι νά βγῶ καί ἀπό τό σπίτι. Κατά τόν ἴδιο τρόπο μοῦ συμπεριφέρεται καί ὁ *Lorenzo Cochilary*, βοηθός *di dui minorì*, ἀφοῦ τόν ἔθρεψα, ἔντυσα καί δίδαξα ἐπί τρία χρόνια ὥστε νά γίνει ἄξιος νά προσφέρει ὑπηρεσία σ' αὐτήν τήν ἐκκλησία, μόλις ἔλαβε δέκα σκούδα πού τοῦ ἔστειλε ἡ Ἁγία Προπαγάνδα, δελεάστηκε ἀπό κάποιους κληρικούς πῶς στή Γαλλία, μέ δικές τους συστάσεις, θά βρεῖ καλύτερη τύχη καί, ἐνάντια στίς δικές μου ἀπαγορεύσεις, ἀνεχώρησε μέ τά συστατικά πού τοῦ ἔδωσαν αὐτοί οἱ κληρικοί· τώρα βροῖσεται στό *Burgers* μέ 150 σκούδα ἑτησίως καί προσφέρει ὑπηρεσία στήν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Μαρτίνου, ἐδῶ δέ ἐτοιμάζεται ὁ ἄλλος βοηθός πού μοῦ

ἀπέμεινε, ὀνόματι *Carlo Conti*, νά πάει νά τόν βρεῖ, μόλις ἀνεύρει σχετικά συστατικά.

Ἐάν οἱ σεβασμιότητές σας δέν θεραπεύσουν (ὅπως ταπεινά παρακαλῶ) τήν κατάσταση, πιέζοντας τόν εἰρημένο *Cochilari* νά ἐπιστρέψει στήν ὑπηρεσία του, ἡ πτωχή αὐτή καθεδρική ἐκκλησία θά παραμείνει παντοτεινά ἀξιολύπητη καί τό δόγμα της, ἀνάμεσα σ' αὐτούς τούς σχισματικούς, θά εἶναι πάντοτε ὑποβαθμισμένο καί κανένας ἄλλος δέν θά ἐνστερνωθεῖ νά φορέσει τό κληρικό ἔνδυμα· εἶναι βέβαια ἀλήθεια ὅτι ἡ ἐπαρχία εἶναι πτωχή καί ταλαιπωρούμενη ἀπό τούς Τούρκους, ἀλλά, ὅταν ἡ Ἁγία Προπαγάνδα θελήσει νά τήν ἐνισχύσει μέ ἄλλους δύο κληρικούς καί βοηθούς, ὅπως συνέβαινε στήν ἐποχή τοῦ προκατόχου μου, θά μπορέσουν νά παραμείνουν εὐχαρίστως· κατασπαζόμενος δέ τίς ἱερεῖς πορφύρες σας μέ ταπεινότητα,

Μῆλος 20 Νοεμβρίου 1670

Διατελῶ δοῦλος ὑπόχρεως

Ἰωάννης Ἀντώνιος Καμίλλης

ἐπίσκοπος Μήλου.¹

2. SCPF/SC. ARCIP., Vol 2^a, 172^{RV}+175^R

Μῆλος, 15 Μαΐου 1671

Παρηγοροῦμαι διαβάζοντας τίς ἀξιοτίμητες (ἐπιστολές) τῆς σεβασμιότητός σας μέ τίς ὁποῖες μέ διαβεβαιώνει ὅτι τελῶ ὑπό τό κύρος τῆς προστασίας της, ὥστε ἡ Ἁγία Προπαγάνδα νά λυπηθεῖ τίς ἀνέχειές μου καί μοῦ ἀποστείλει κάποια βοήθεια γιά νά ξεχρεωθῶ. Γι' αὐτό πιστεύω πάντοτε στήν ἔμφυτη ἐπιείκεια τῆς σεβασμιότητός σας, ὡς δικό σας δημιούργημα καί ὑπόχρεως δοῦλος, ὅτι θά εὐαρεστεῖσθε νά σᾶς ἐμπιστεύομαι τά μικρά προβλήματα τῆς πτωχῆς ἐκκλησίας μου. Παρόλο τοῦτο ἀπό ἓνα γράμμα σας ἔμεινα ἐμβρόντητος γιατί μοῦ λέγατε ὅτι, ἀφοῦ ἀποκαταστάθηκα στήν ἐπισκοπή μου, ἄρχισα νά κλαψουρίζω καί νά ζητῶ βοήθεια.

1. Τό ἔγγραφο φανερώνει τήν κατάσταση στήν ὁποία βρέθηκε ἡ Λατινική Ἐπισκοπή Μήλου-Κιμῶλου μετά τόν τερατατισμό (1669) τοῦ Βενετοτουρκικοῦ πολέμου, μέ ἐπικράτηση τῶν Τούρκων, καί στή στενότητα τῶν οικονομικῶν της ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιβληθείσης ἀπ' αὐτούς φορολογίας. [βλ. "Μηλιακά", Α' (1983), σέλ. 118]. Διαφορῶντος ὁμως τοῦ πολέμου (1645-1669) καί τῆς, ὡς ἐκ τούτου, παραμονῆς τοῦ βενετσιάνικου στόλου στήν περιοχή τῶν νησιῶν, τόσο ὁ προκατόχος τοῦ Καμίλλη ἐπίσκοπος Ἀντώνιος Σέρρας, ὅσο καί αὐτός εἶχαν τήν ὑποστήριξη τῶν Βενετῶν ναυάρχων καί οικονομικές ἐνισχύσεις, ὥστε ἡ Ἐκκλησία, κατά τό δημοσιευόμενο ἐδῶ ἔγγραφο, διατηροῦσε ἔξι κληρικούς καί ἱκανά εἰσοδήματα. Ὁ ὀρθόδοξος ἐπίσκοπος Μήλου καί κατά τόν πόλεμο καί μέτ' αὐτόν διέθετε πολυάριθμο κληρο, περί τούς 100 ἱερεῖς καί μοναχοῦς, γεγονός πού ἔθλιβε ἤδη τόν Καμίλλη, ὁ ὁποῖος εἶχε παραμείνει μόνος, μετά τήν ἐγκατάλειψη τῶν ἱερέων του, ἦταν δέ ἀναγκασμένος, μολοντί ἐπίσκοπος, νά τελεῖ ἐφημεριακά καθήκοντα.

Παρακαλώ τήν ἀπαράμιλλη σύνεσή σας νά σκεφθεῖ ὅτι τά 300 ρεάλια πού ζητῶ ἀπό τήν Ἁγία Προπαγάνδα προέρχονται ἀπό χρέος πού κατέλιπε ὁ προκάτοχός μου καί, ἐάν δέν ἀναδεικνυόμουν σέ ἐπίσκοπο, θά ἔπρεπε τοῦτο νά πληρωθῆ καί ἀπό ποια εἰσοδήματα; τά εἰσοδήματα αὐτῆς τῆς ἐπισκοπῆς δέν ἀνέρχονται οὔτε σέ 50 ρεάλια, πληρώνοντας δέ τά χαράτσια καί διάφορες ἀνάγκες τῆς ἐκκλησίας, δέν ἀπομένουν οὔτε 30! Δέν εἶναι τοῦ παρόντος νά δώσω ἐξηγήσεις γιά τό χρέος τοῦτο, ἀφοῦ ἀπό ἐξαιτίας, ἀπόταν ἔφτασα ὡς βικάριος σέ αὐτή τήν ἐκκλησία καί πρῖν ἀπό ἐμένα ὁ σεβασμιώτατος ἐπίσκοπος *di Calamina* καί ὁ πατέρας καπουτσίνοσ πού παρέμεινε βικάριος μετὰ τόν θάνατο τοῦ ἐπισκόπου Σέρρα, ἐνημερώσαμε τήν Ἁγία Προπαγάνδα γιά τό εἰρημένο χρέος.

Αὐτά τά χρήματα δέν ἀνεζητοῦντο πρῖν 1) γιατί ὅσο δέν ἦμουν ἐπίσκοπος, δέν μποροῦσαν νά μέ ὑποχρεώσουν νά πληρώσω χρέος μιάς ἐκκλησίας πού δέν μοῦ ἀνῆκε, 2) γιατί δέν τολμοῦσε κανένας τῶν δανειστῶν νά ἐπιχειρήσει δίκες τόν καιρό τοῦ πολέμου, πιστεύοντας ὅτι θά μποροῦσα νά καταπνίξω τά δίκαιά τους μέ τή βοήθεια πού διέθετα τῶν Ἐπισήμων Ἐκπροσώπων. Ὅταν ὁμως ἀναδείχτηκα ἐπίσκοπος καί ἐπανῆλθαν στά πράγματα οἱ Τοῦρκοι, δέν ἔχασαν χρόνο νά μέ ὀδηγήσουν στόν Καδῆ, ἄλλος μέ μίαν, ἄλλος μέ ἄλλη δικαιολογία. Ἔτσι, ἐνώπιον τοσοῦτων ὑποχρεώσεών μου, προσέτρεξα στόν οἶκτο τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας καί τῆς σεβασμιότητός σας, ὄχι ἀπό ἀπληστία, ἀλλά ἀπό πραγματικὴν ἀνάγκη. Ἐάν λοιπόν πέφτει βαρὺ στήν Ἁγία Προπαγάνδα, ἐνώπιον τῶν μεγάλων ἐξόδων τῆς, ἄς μοῦ διαθέσει κάποια μικρὴ ἐνίσχυση, γιά ἐμένα καί ἕναν ἐφημέριο. Δέν ἐξαιτοῦμαι μεγάλο ποσόν, ἀλλ' ἄς θεωρήσει ὅτι ἔχει ἕναν ἐπί πλέον ἱεραπόστολο. Ὅσον δ' ἀφορᾷ στά 25 σκούδα τῆς ἐκκλησίας τῆς Σίφνου, οὔτε αὐτά εἶναι καινούργιο ζήτημα³. Ἐάν παρεχωροῦντο στοὺς βικαρίους, τόσο περισσότερο εἶναι ἀπαραίτητο νά προσφερθοῦν σ' ἐμένα, ἐνώπιον τοῦ γεγονότος ὅτι οἱ Τοῦρκοι αὐξάνουν τοὺς φόρους,

2. "Ἐπισήμους Ἐκπροσώπους" ἐννοεῖ ὁ Καμίλλης τοὺς Βενετοὺς τοῦ στόλου πού τακτικὰ προσορμίζονταν στό καλὸ λυμάνι τῆς Μήλου καί, εἰδικώτερα τόν ναύαρχο (*capetan generale*), πού τοῦ συμπαραστέκονταν· μέσω δηλαδή τοῦ ναυάρχου θά μποροῦσε νά ματαιώσει ἐνέργειες τῶν δανειστῶν γιά εἰσπραξὴ τῶν ἀπαιτησέων τους [βλ. "Μηλιακά" Α' (1983), σελ. 134-135, ὅπου ἐντολὴ τοῦ ναυάρχου Domenico Mocenigo πρὸς τοὺς προκρίτους Μήλου ὅτι ἀπεφάσισε τὴ διαγραφή τῶν χρεῶν τοῦ Καμίλλη, μείωση τῆς ἐτήσιας φορολόγησής του καί οικονομικὴ ἐνίσχυση 150 ρεαλιῶν τό χρόνο ἀπὸ τὸ Κοινὸ τῆς Μήλου. Ὁ προκάτοχός του ναύαρχος Φραγκίσκος Μοροζίνης, μέ διαταγὴ τῆς 8-1-1684 (more Veneto 8-1-1685) τόν εἶχε καταστήσει "κύριον τῆς νήσου Πολυαίγου"· βλ. σχετικῶς περιοδ. "Σιφνιακά", 15 (2007), σελ. 99].

3. Μὲ 25 σκούδα ἐτησίως ἐνίσχυε οἰκονομικὰ τὸ Βατικανὸ τοὺς βικαρίους τῆς Σίφνου· ὅταν ὁμως προήγαγε τόν Καμίλλη, ἀπὸ βικάριο Μήλου, σέ ἐπίσκοπο Μήλου-Κιμῶλου καί ἀποστολικὸ διαχειριστὴ Σίφνου (= τοποτηρητὴ) κατήργησε τὴ χορηγία πρὸς τὴ Σίφνο καί τόν περιορίσε στὰ ἔσοδα τῆς κτηματικῆς περιουσίας τῆς, ἀνεπαρκῆ γιά τὴν πρόσληψη ἐνὸς ἱερέως, ἀνάγκες τῶν ναῶν καί κτημάτων κ.λπ.

εἶμαι δέ καί ὑποχρεωμένος νά διατηρῶ ἐκεῖ ἕναν ἱερέα.

Ἦς πρὸς τὴν ἐντολή τῆς σεβασμιότητός σας νά σᾶς πληροφορήσω πὼς ἔχει ἡ ὑπόθεση τῶν δύο ἐκείνων κληρικῶν γιὰ τοὺς ὁποίους ὁ σεβασμ. Ἀρχιεπίσκοπος Νάξου λέγει ὅτι ἐγὼ τοὺς ἐπιτρέπω νά ἱερουργοῦν στὴν ἐπαρχία μου, ἐνῶ ἐκεῖνος τοὺς ἀπαγόρευσε τίς ἱεροπραξίες, περικλείω δύο ἀντίγραφα τῶν ἀπολυτηρίων πού ἐξέδωκε ὁ ἴδιος γι' αὐτοὺς τοὺς κληρικούς, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ ὑπέρτατη ἐπιείκεια τῆς σεβασμιότητός σας θά διαπιστώσει τὴν κακότητα τοῦ καλοῦ αὐτοῦ ἱερωμένου καί τό μῖσος πού τρέφει ἐναντίον μου, γι' αὐτό δέν παραλείπω νά χρησιμοποιοῦν κάθε τρόπο γιὰ νά ἀποδεικνύω τὴν εἰλικρίνειά μου ἀπέναντί του, ὅτι δηλ. ἐπιθυμῶ νά εἶμαι ἕνας ἀπλὸς ὑπηρέτης καί τίποτα περισσότερο καί ὅτι αὐτὸς δέν σταματᾷ, οὔτε θά σταματήσει νά θέλει τό κακό μου⁴.

Ἦς πρὸς τὸν πρῶτο λοιπὸν τῶν κληρικῶν αὐτῶν, ὀνομαζόμενον δὸν Φραντσέσκο Σομμαρίπα εἶναι ἀλήθεια ὅτι συνελήφθη ἀπὸ τὸν Τοῦρκο Διοικητὴ μὲ μία γυναῖκα κοινῆς διαγωγῆς, ἀλλὰ δέν εἶναι σωστό ὅτι παύθηκε γι' αὐτὴν τὴν πράξη του, οὔτε γιὰ ἄλλον λόγο· καί τότε τιμώρησε κάποιον ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς του γιὰ παρόμοια καί μεγαλύτερα ἀκόμη ἐγκλήματα πού καθημερινὰ ἐνεργοῦνται ἀπ' αὐτοὺς πρὸς κοινὸν σκανδαλισμὸ καί ἠθέλησε νά τιμωρήσει αὐτὸν μὲ παύση; Ὁ δὸν Φραντσέσκος Λορεντάνο, ὁ πρῶτος τῶν ἐφημερίων (*preposito*), μέσα σέ δυό-τρὶα χρόνια ἔκανε πέντε μπάσταρδα· ὁ δὸν Λίβιο Σομμαρίπας, βικάριός του, σέ ἴδιο χρονικὸ διάστημα ἄλλα τόσα καί καθημερινὰ ἔχουν φανερά, ὄχι μία, ἀλλὰ δύο παλλακίδες, οὐδέποτε δέ τιμωρήθηκαν, ἀντίθετα μάλιστα τοὺς βραβεύει μὲ θέσεις καί ἐκκλησιαστικὲς τιμές. Κάποιος κληρικὸς Λεονάρδος Φρέρης, ἐφημέριος Ἄγουσας, ἕνας ἄλλος πρὸς Gregorio ἀπὸ τὴ Νάξο, πού ἀπὸ τὸν ἔρωτα πρὸς τίς γυναῖκες μετακόμισαν καί διαμένουν στὴν Ἄγουσα, καί οἱ δύο δημόσιοι σκανδαλοποιοί, ποιά τιμωρία ἔλαβαν ποτέ; Ἀντίθετα, εἶναι ἀπὸ τὸν μονσινιὸρ ἐναγκαλισμένοι, ἀγαπώμενοι καί τό δεξί του χέρι· ἀποστέρησε τὸν φρα Φαμπιάνι, καρμελιτάνο, ὁ ὁποῖος μὲ τό καλὸ παράδειγμα καί μὲ τὰ χρήματά του ἐνίσχυε ἐκεῖνη τὴν ἐκκλησία καί ἐγκατέστησε (στὴ θέση του) τὸν ἀνωτέρω δὸν Λεονάρδο, ὥστε μὲ τὴ συνήθεια νά φέρνει σέ ἀντίθεση τὸν ἕνα μὲ τὸν ἄλλο, τοὺς καταστρέφει· καί μὲ ποιὸν τρόπο μπορεῖ νά γίνεῖ πιστευτὸς ὅτι ἀπαγό-

4. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Νάξου Βαρθολομαῖος Πόλλα ἐχθρεύονταν, πράγματι, τὸν Καμίλλη, ἀλλὰ καί πολλοὺς ἄλλους στὴν ἐπαρχία του, ὅπου τό ποιῆμα τοῦ ἦταν χωρισμένο στὰ δύο· ἕνα ὑπὲρ του καί τό ἄλλο ἐναντίον του, ὅπως καί ὁ, ὑπ' αὐτόν, Κληρὸς [Βλ. Ιωάννα γιὰ τὸν Βαρθολομαῖο στὰ "Μηλακὰ", Γ' (1989), σελ. 46 ἑπ.]. Ὅτι ὁ Καμίλλης ἰσχυρίζονταν πὼς κινδύνευε καί αὐτὴ ἡ ζωὴ του ἀπὸ τὸν Βαρθολομαῖο βλ. καί στὸν Σίμο Μιλτ. Συμμεωνίδη, Μία περιγραφή τοῦ Κυκλαδικοῦ Καθολικισμοῦ ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο Μήλου Ἰωάννη-Αντόνιο Καμίλλη, "Κυκλαδικὸ Ἡμερολόγιο 1996 - Χρόνος Α', σελ. 157-170]

D. Bartholomaeus ^{us} ~~Papa~~ Dei & S. Sedis ^{us} ~~Apostolicae~~ gratia Archiepiscopus.
Naxo-Lariens nec non totius Aegei maris Primas

174

Dilecto nobis in Xpo D. Nicolao Gaura salutem in Dno.
tibi ut ad quamcumque civitatem vel Provinciam ubi tamen
Xpi fides colitur & adoratur profuisti, ad sustentandam
vitae tuae aegritatem ibique sacrum peragere aliaque divina
officia celebrare de licentia tamen Ordinarii loci vel eius
vicarii quibus possis & valeas huius litteris facultatem
concedimus et impartimur. Attestantes te in sacro
Presbyteratus ordinem constitutum esse, non excom-
municatum, suspensum, interdictum, seu ecclesiastica
censura vinculo irretitum nec de aliquo crimine
ad presens inquisitum vel diffamatum, quod sciamus.
In quorum fidem testes propria manu subscripsimus, et
nostro solito sigillo roboratas dedimus.

Dat. Naxi in Palatio Archiepiscopi die 7. Januarij. An. 1670
B. Archiepiscopus qui scripsit

us sigilli

Leonardus freri de mandato

ρευσε τό ιεροπράττειν στόν δόν Φραντσέσκο Σομμαρίπα ἐξ αἰτίας ἐκείνης τῆς γυναίκας; μέ τί μούτρα μπορεῖ νά τιμωρήσει τούς κληρικούς του ἐξ αἰτίας τῶν γυναικῶν, ἀφοῦ αὐτός ὁ ἴδιος ἔχει καταπέσει στήν ἴδια κόλαση τῆς ἁμαρτίας;

Ὁ Σομμαρίπας ἦλθε ἐδῶ συνοδεύοντας τόν ἀδελφό του κ. Μάρκο, ὁ ὁποῖος ἀποκαταστάθηκε μέ μιᾶ κοπέλλα ἀπό τίς πρῶτες τοῦ τόπου καί παρέμεινε δυό-τρεῖς μῆνες, ὅσο διήρκεσε ὁ γάμος καί κατόπιν ἐπέστρεψε στή Νάξο καί ὁ κολασμένος ἱερουργεῖ καί παρίσταται στό χορό· δέν ἦταν ἀπολυμένος⁵;

Ὁ δεύτερος λέγεται δόν Νικολός Γαβράς, ὁ ὁποῖος, ὄντας φτωχός, χειροτονήθηκε ἀπό τόν εἰρημένο ἀρχιεπίσκοπο μέ τίτλο *benefitio*· ἐρχόμενοι ὁμως στή Νάξο οἱ Τούρκοι ἐπέρριψαν πολλά οἰκονομικά βάρη, ὥστε μή ἐπαρκούντων τῶν εἰσοδημάτων του νά πληρώνει τό χαράτσι, ἀναγκάσθηκε νά δανείζεται γιά νά τό πληρώνει. Ὁ φτωχός αὐτός κληρικός πνιγμένος στά χρέη, περίμενε ἀπό ἡμέρα σέ ἡμέρα νά κλειστεῖ στή φυλακή, γι' αὐτό ζητοῦσε ἄδεια ἀπό τόν μονσινιόρε νά τοῦ ἐπιτρέψει νά φύγει, ἀποδεχόμενος ἀπώλεια του *beneficio*. Ἔτσι ἀντιλαμβανόμενος τήν πτωχεία του, τοῦ ἔδωσε ἀπολυτήριο, ἀλλά προηγουμένως ὁ μονσινιόρε τοῦ ἀνανέωσε το *beneficio* ἐγγράφως. Ἐν τῷ μεταξύ ἔπρεπε τοῦτος νά πληρώσει μιᾶ *pezza da otto* στόν Τούρκο, ἀλλά δέν εὑρίσκει κάποιον νά τοῦ τή δανείσει καί ἀναγκάσθηκε νά ραβδιστεῖ καί νά κλειστεῖ σέ φυλακή, ὁ δέ μονσινιόρε πού ἔχει ἔσοδα 500 *pezze da otto* δέν τόν συμπόνεσε καί δέν ἔδωσε μιᾶ *pezza* νά ἐλευθερώσει τόν ἱερέα του. Δυσραεστημένος λοιπόν αὐτός ὁ πτωχός κληρικός ἔφυγε ἀπό τή Νάξο καί ἦλθε στή Μήλο ὅπου ἔμεινε κοντά μου ἐπί πέντε μῆνες προκειμένου νά βρεῖ πλοῖο νά μεταβεῖ στήν Ἰταλία. Εἶναι ἀναληθές λοιπόν ὅτι ὁ εἰρημένος κληρικός Νικολός ὑπῆρξε χρεώστης τῶν Τούρκων καί ὅτι ὁ μονσινιόρε βρέθηκε στήν ἀνάγκη νά τόν ἀποκλείσει ἀπό τό *beneficio* προκειμένου νά πληρώσει τό χαράτσι, γιατί ὁ ἱερέας τό εἶχε πληρώσει ὀλόκληρο ἐκτός ἐνός ρεαλιού· ἀναληθές ὅτι ὑπῆρξε γι' αὐτόν τόν λόγο ὑπόπτος, γιατί μετά ταῦτα τοῦ ἔδωσε τό ἀπολυτήριο⁶. Μὴν πιστεύετε λοιπόν σεβασμιώτατε κύριέ μου τίς ψευδεῖς διαβεβαιώσεις του, ὄντας τοῦτος ἄνθρωπος ἐλάχιστης συνείδησης, οὔτε Θεοῦ φοβᾶται, οὔτε ἀνθρώπους ἐντρέπεται, οὔτε γιά τή σεβασμιότητά σας καί ἐκείνην τῶν κυρίων μας τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας διατηρεῖ ἐλάχιστο σεβασμό. Διαβεβαιῶ τή σεβασμιότητά

5. Γιά ἠθικά σκάνδαλα τῶν Λατίνων κληρικῶν στή Νάξο βλ. στόν Σίμο Μιλτ. Συμεωνίδη, Μία περιγραφή κλπ. καί στόν Ἰδιο, Ἡ αὐτοφθορά τοῦ Καθολικισμοῦ στή Νάξο, περιόδ. "Ναξιακά", ἔτος VIII (Οκτ.-Δέκ. 1992), τεῦχος 34, σελ. 28 ἑπ.

6. Βλ. τό ἀπολυτήριο τοῦτο δημοσιευμένο ἐδῶ σέ πανομοιότυπο.

σας ότι σύντομα θά ακούσει ότι περιέπεσε σέ παραλήρημα. Ὁ Κύριος εἶναι μάρτυς μου πόσο βρισκομαι στήν ἀνάγκη νά γράφω αὐτά τά πράγματα καί πόσο δέν ἐπιθυμῶ νά λέω κακό γιά τόν ἀρχιεπίσκοπο τῆς Νάξου, πρὸς τόν ὁποῖο ὀφείλω κάποιες ὑποχρεώσεις, ἀλλά πιέζομαι ἀπό ἐρεθισμό τῆς συνείδησης παρὰ τήν ὑψηλότητά του, ὅπως ἡ Ἁγία Προπαγάνδα μέ τήν ἐπιστολή της μέ ὑποχρεώνει νά τῆς παρέχω εἰλικρινῆ πληροφοροφόρηση γιά τήν τακτική καί τίς συνήθειές του καί ἐδῶ, γιά νά μή σᾶς κουράζω ἄλλο, τελειώνω καί ταπεινά κατασπάζομαι τά ἄμφιά σας.

Μῆλος, 15 Μαΐου 1671

Τῆς ὑμετέρας σεβασμιότητος Δοῦλος ταπεινός
Ἰωάννης Ἀντωνίος Καμίλλης
ἐπίσκοπος Μήλου.

3. SCPF/SCR. RIF. NEI CONGR. ARCIP. 2^a, 591^{RV}

Μῆλος, 1 Δεκεμβρ. 1674

Μέ κατηγορεῖ ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Νάξου στίς σεβασμιότητές σας ὅτι μέ διάφορες προτάσεις πηγαίνω στήν ἐπαρχία του καί κάνω λειτουργίες ἀκόμη καί ἐνώπιόν του, ὅτι σπέρνω ζιζάνια μεταξύ τοῦ ἱερατείου του καί συμπλέω μέ τούς ἐχθρούς του προκειμένου νά ἐπαναφέρω τούς κληρικούς τοῦ ὑπό τόν ἔλεγχό μου. Ἐκπλήσσομαι πῶς δέν ἐντρέπεται, τουλάχιστον, ἀφοῦ δέν φοβάται τό Θεό, νά γράφει στήν Ἁγία Προπαγάνδα τέτοια ἐξόφθαλμα ψεύδη. Ἐδῶ καί δέκα χρόνια πού ὑπηρετῶ τήν ἐκκλησία μου, δέν ἐπῆγα στή Νάξο παρὰ μόνο τρεῖς φορές. Τήν πρώτη μέ προσεκάλεσε ὁ σεβασμιώτατος *Sebastiani*, ἀποστολικός ἐπισκέπτης⁷, νά πάω νά προσφέρω ὑπηρεσίες στήν ἐπίσκεψη· ἀπό τότε ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἄρχισε νά μέ μισεῖ καί ἔκτοτε συνεχίζει. Τή δεύτερη γιά νά τοῦ δώσω τήν εὐκαιρία νά συμφιλιωθοῦμε γιά νά ἀποδιώξει ὄλες τίς πικρίες πού πιθανόν μποροῦσε νά εἶχε διανοηθεῖ, ἐπῆγα δέ γιά νά τόν παρακαλέσω νά μέ χειροτονήσει, πράγμα πού ἔκανε, μά ἴσως ὄχι καί τόσο εὐχάριστα καί τήν τρίτη ἓνα χρόνο ἀκριβῶς σάν σήμερα, ὅταν εὐρίσκονταν ἐκεῖ ὁ ἐκλαμπρότατος κ. πρέσβυς τῆς Γαλλίας⁸, ἐπῆγα δέ νά τόν χαιρετήσω, ὄχι μόνο

7. Ἡ ἐπιθεώρηση τῶν Λατινικῶν ἐκκλησιῶν τῶν Κυκλάδων ("ἀποστολική ἐπίσκεψη", κατά τή Λατινική Ἐκκλησία) πραγματοποιήθηκε, κατ' ἐντολήν τοῦ Βατικανοῦ, ἀπό τον *Sebastiani*, ἐπίσκοπον Ἱεραιπόλεως, τό ἔτος 1667. Βοηθό γραμματέα τῆς ἐπίσκεψης προσέλαβε τότε ὁ *Sebastiani* τόν Καμίλλη, βικάριο στή Μῆλο, γεγονός φαίνεται πῶς ἔκανε τόν Βαρθολομαῖο τῆς Νάξου νά τόν φθονήσει [βλ. τόν Συμεωνίδη, στό "Κυκλαδικό Ἡμερολόγιο 1996 - Χρόνος Α", σέλ. 168, ὑπόσ. 15].

γιατί είναι προστάτης μου και δηλώνει ότι με εκτιμᾷ πολύ, ἀλλά και γιὰ νὰ τοῦ ἀναπτύξω τίς πολλές ἀνάγκες τῆς ἐκκλησίας μου καί ξαναζητήσω τὴ βοήθειά του καί προστασία του στήν Ὑψηλὴ Πύλη (Πόρτα), ἐπειδὴ ἕνα χρόνο πρὶν ἀντιμετώπιζα δυσάρεστες καταστάσεις μέ τούς Ἑλληνας ἐπισκόπους σχετικές μέ τό δόγμα καί μέ τούς δημογέροντες γιὰ τὰ χαράτσια⁸ γιὰ νὰ μέ προμηθεύσει καί μοῦ ἀποστείλει σουλτανικές (βασιλικές γράφει) Διαταγές, ὥστε ὅλοι αὐτοί οἱ Ἑλληνας, λαϊκοί ἢ ἐκκλησιαστικοί τῆς Μήλου, Κιμῶλου καί Σίφνου πού ἐπιθυμοῦσαν νὰ προσέλθουν στό Λατινικό δόγμα, νὰ μποροῦν νὰ τό κάνουν ἐλεύθερα, καί ἐγώ νὰ μὴν ἐμποδίζομαι, οὔτε ἀπό τόν καπουδάν πασᾶ, νὰ δύναμαι νὰ τούς ὑποδέχομαι στίς ἐκκλησίες μου καί νὰ τούς κατηγῶ στά ἅγια μυστήρια· ὡς πρὸς τὰ χαράτσια δέ νὰ μὴν μπορεῖ οὔτε Καδῆς, οὔτε Μπέης ἢ Πασᾶς, οὔτε περισσότερο κανένας τῶν Ἑλλήνων προκρίτων νὰ μέ πιέζει νὰ πληρώνω περισσότερο ἀπό ἐκεῖνο πού καθορίστηκε στό ταχρήρ, δηλ. ρεάλια ἢ *prezze da otto 12* γιὰ τὴ Μήλο, ὀκτώ γιὰ τὴ Σίφνο καί ἄλλα δέκα γιὰ τὴν Κίμωλο γιὰ τὰ ἀκίνητα. Φθάνοντας λοιπόν στή Νάξο, ἐπισκέφθηκα τόν κ. πρέσβυ καί τόν εὐχαρίστησα γιὰ τίς ἐξυπηρετήσεις του, προσκλήθηκα δέ ἀπό τούς πατέρες Ἰησουῖτες, διδασκάλους μου ἄλλοτε, νὰ κάνω τό κήρυγμα στήν ἑορτῆ τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου *Xaverio* στήν ἐκκλησία τους παρουσία τοῦ πρεσβευτοῦ. Καί ἐπειδὴ μέ προσεκάλεσαν χωρὶς νὰ πάρουν τὴν ἄδεια τοῦ ἀρχιεπισκόπου, γνωρίζοντας ὅτι δέν ἔπρεπε, παρὰ ταῦτα δέν εἶπε τίποτα στούς πατέρες, ἀλλὰ διέδωσε ὅτι ἐγώ ἠθέλησα νὰ κηρύξω. Ὅταν πληροφορήθηκε τό κήρυγμά μου βγήκε σάν τρελλός στό δρόμο, κατὰ τό συνήθειό του, ὅπως τόν βόλευε νὰ βγεῖ ἀπό τό σπίτι, ὅπως ἔκανε μία Μεγάλῃ Παρασκευῇ, χωρὶς καπέλλο καί κάλτσες τρέχοντας καί βρίζοντας σάν δαιμονισμένος. Τόν παρεκάλεσε ὁ κ. πρέσβυς μέ ἐπιμονή ὅτι ἐπιθυμοῦσε νὰ μέ ἀκούσει, ὁμως δέν ἐννοοῦσε νὰ τό ἐπιτρέψει, θεωρώντας ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ προσωπική προσβολή. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι εἶχε κάποιον δίκιο, γιατί αὐτός δέν κατέστη ποτέ δυνατόν νὰ ἐκφέρει δημοσίᾳ δύο λόγια, οὔτε νὰ κάνει μιὰ μικρὴ παραίνεση γιὰ τὰ ἁμαρτήματα. Ἔτσι γιὰ νὰ μὴν ψυχρανθῶ ἀπέφυγα ὁ,τιδήποτε ἄλλο, πλὴν μετὰ ὀκτώ-δέκα ἡμέρες τό πραγματοποιήσα στή Μήλο. Ἐγώ δέν

8. Ἐννοεῖ τόν πρεσβευτὴ τῆς Γαλλίας στήν Κ/πολι Κάρολο Φραγκίσκο Olivier de Nointel (1670-1679), ὁ ὁποῖος πραγματοποίησε μεγάλη περιοδεία στήν Ἀνατολή [βλ. περισσότερα στὰ "Μηλιακά", Ε' (2003), σελ. 331 ἑπ.].

9. Ἀναφέρεται στὰ γεγονότα πού συνέβησαν στή Μήλο μέ πρωταγωνιστὴ τόν καπετάν-Κάφη [βλ. στὰ "Μηλιακά", Ε' (2003), σελ. 321 ἑπ. καί Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἰωάννης Ἀντώνιος Καμίλλης, Λατίνος ἐπίσκοπος Μήλου καί Ἀποστολικὸς Διαχειριστὴς Σίφνου (1668-1698), στὸ περιόδ. "Σιφνιακά", 15 (2007), σελ. 97-98].

ἀνεζήτησα νά προέλθω σέ ἀρχιερατική ἀκολουθία καί μάλιστα ἐνώπιόν του. Μοῦ συμπαραστάθηκαν¹⁰, ἐπειδή ἐγώ δέν ἔχω παρά ἕναν δόκιμο κληρικό, δικοί τοῦ ἱερεῖς πού ἦλθαν νά μέ ἐπισκεφθοῦν κρυφά, φοβούμενοι μήπως δυσσαρεστηθεῖ ὁ ποιμένας τους καί τί θά διαδίδονταν στήν ἐπαρχία του εἶναι ἐντελῶς ψευδές ὅτι ἐτέλεσα λειτουργία καί ἡ Ἁγία Προπαγάνδα, ἐάν τό ἐπιθυμεῖ, μπορεῖ νά τό πληροφορηθεῖ ἄριστα, ὅπως καί ὅτι ἐγώ δέν εἶμαι ἄνθρωπος νά σπέρνω ζιζάνια, οὔτε στή Νάξο, οὔτε ὅπουδήποτε ἄλλοῦ ἀναφέρθηκα δυσμενῶς γιά τόν ἀρχιεπίσκοπο ἢ γιά ὅποιονδήποτε κληρικό του ἢ ἐπεδίωξα νά πληροφορηθῶ ἀπό τρίτους. Ἐπί πλέον τίνι τρόπῳ ἐγώ ἔχω πρόσβαση στά φορολογικά τῶν Τούρκων γιά νά ἐπαναφέρω τούς ἱερεῖς τοῦ ὑπό τό καθεστῶς τοῦ χαραιοῦ;

Σεβασμιώτατοι, ἄς εἶσθε βέβαιοι ὅτι αὐτός ὁ καλός ποιμένας δέν εἶναι χριστιανός (συνγνώμη γι' αὐτό πού γράφω) γιατί δέν ἔχει οὔτε εἰλικρίνεια, οὔτε φόβο Θεοῦ, οὔτε ἐντροπή καί φοβοῦμαι πολύ, ὅσο βλέπω τά ψεύδη πού γράφει ἐναντίον μου στίς σεβασμιότητές σας ὅτι δέν θά μπορέσει νά σταματήσει τήν ψυχική κακότητά του νά μέ ἐξολοθρεύσει καί καταστρέψει, ἴσως μέ μία κατάδοσή μου τούς Τούρκους γιά νά μέ ἐξαφανίσει ἀπό προσώπου γῆς· γνωρίζω μέ ποιόν τρόπο ἐπετύγχανε τίς ἀβανίες του στέλνοντας κρυφά σημαντικά χρηματικά ποσά γιά ἀπαγορευσιμούς. Μάρτυς μου ὁ Θεός ὅτι δέν δίνω καμμία ἀφορμή στόν καλόν αὐτόν ἄνθρωπο· αὐτό μόνο λέγω, ἀλλ' ἄν αὐτός εἶναι τρελλός, τί πρέπει νά κάνω; Ἐδῶ τελειῶνω κατασπαζόμενος τίς πορφύρες σας.

Μῆλος, πρώτη Δεκεμβρίου 1674

Τῶν σεβασμιότητων σας δοῦλος ταπεινός

Ἰωάννης Ἀντώνιος Καμίλλης

ἐπίσκοπος Μήλου.

4. SCPE/ SCR. ARCIP. Vol. 2^b, 229^r

Μῆλος, 15 Ὀκτωβρ. 1676

Ἀποστέλλω μέ ταπεινή σκέψη στίς σεβασμιότητές σας τήν πιστοποίηση πού ὑποσχέθηκα μέ προηγούμενες ἐπιστολές γιά τή δικαίωσή μου σχετικά μέ τήν ἐναντίον μου κατηγορία ὅτι ἐπέτρεψα τόν ἀσπασμό τοῦ εὐαγγελίου γιά νά κολακεύσω τόν ἐξοχώτατο προσβεβητή τῆς Γαλλίας πρό

10. Ὁ de Nointel, μετά τή Νάξο, ἐπισκέφθηκε τή Μῆλο γιά ἠθική συμπαράσταση τοῦ Καμίλλη, μετά τά γεγονότα μέ τόν Κάψη [“Μηλιακά”, Ε' (2003), σελ. 333 ἐπομ.].

τῆς λειτουργίας· ἐκτιμῶ λοιπόν ὅτι ἡ ἀπαράμιλλη δικαιοσύνη σας θά ἱκανοποιηθεῖ μέ αὐτὴν τῶν δύο ἱερέων καί δέν θά πιστεῦσει αὐτούς πού θέλουν τό κακό μου¹¹.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρία λαμβάνω τὴν τόλμη νά ἐμπιστευθῶ στήν ἐπιείκεια τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας τὴν ἀκόλουθη εἶδηση, ὅτι διατελῶ, ἀπό πολλοῦ καιροῦ, μισούμενος ὑπέρομετρα καί καταδιωκόμενος ἀπό μερικούς κληρικούς, ἰδιαίτερα ἀπό ἓναν ἀρχιερέα ἐξ αὐτῶν πού ὑπάρχουν στά νησιά¹² καί ἀπό κάποιον ἐξέχοντα τῆς Τήνου, πλουσιώτατον, θρασυτάτον καί τύραννο· ἴσως βραδύτερα, ἐάν χρειαστεῖ, νά ἀποκαλύψω στίς σεβασμιότητές σας τό ὄνομά του καί τίς κακουργίες του¹³· αὐτός ἐπηρεάζει πολλούς τῆς νήσου Σίφνου, τούς ὁποίους ὑποχρεώνει νά γράφουν ἐναντίον μου καί νά μοῦ προσάπτουν πολλές ἀναξιότητες γιά νά μέ ἐκθέσουν ἐνώπιον τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας καί νά τὴν ἀναγκάσουν νά μοῦ στερήσει τὴν ἐκκλησία τῆς Σίφνου καί ἄλλος δέν εἶναι ὁ στόχος του παρά νά ἐπιτύχει αὐτὴν τὴ μείωση καί ζημία μου ὄχι μικρὴ γιά πολλούς λόγους.

Παρακαλῶ γι' αὐτό τὴν ὑψηλότητά σας νά μὴ δίνει πίστη στά ὄσα τῆς ἀναφέρουν μέχρι νά ἀκούσει τά δίκαιά μου, ὅποτε θά εἶναι ἔτοιμη νά ἐφαρμόσει ἐκεῖνο πού πρέπει· ἐντεῦθεν κατασπάζομαι ταπεινά τίς ἱερές πορφύρες σας.

Μήλος, 15 Ὀκτωβρίου 1676

Τῆς ὑμετέρας σεβασμιότητος δοῦλος ταπεινός

Ἰωάννης-Ἀντώνιος Καμίλλης

ἐπίσκοπος Μήλου.

11. Ἡ κατηγορία κατὰ τοῦ Καμίλλη ὅτι ἔδωσε στὸν de Nointel νά ἀσπασθεῖ τὸ ἱερό εὐαγγέλιο κατὰ τὴ θεία λειτουργία στὴ Μήλο ἦταν βέβαια ψευδής γιατί αὐτός ἦταν αὐστηρὸς τηρητὴς τοῦ τυπικοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, ἔψεγε δέ τοὺς μοναχοὺς καπουτσίνοους πού ἐφήρμοζαν τὸν ἀσπασμὸ τοῦ εὐαγγελίου ἀπὸ τοὺς Γάλλους προξένους στά νησιά καί ἄλλες παρανομίες τοὺς ἐκκλησιαστικῆς φύσεως [βλ. "Μηλιακά", Α' (1983), σελ. 124 καί "Κυκλαδικὸ Ἡμερολόγιο 1996 - Χρόνος Α'", σελ. 167, ὑπόσημ. 10, ὅπου ἀπόσπασμα τῆς βεβαίωσης τῶν δύο ἱερέων πού συμπαραστάθηκαν στὸν Καμίλλη κατὰ τὴν τελεσθεῖσα στὴ Μήλο λειτουργία χάριν τοῦ de Nointel, ἐπίσης βλ. καί ὑπόσημ. 18, αὐτόθι].

12. Ἐννοεῖ τὸν ὀρθόδοξο ἀρχιεπίσκοπο Μήλου Γεράσιμο, μέ τὸν ὁποῖο ἦλθε σέ προστριβὴ κατὰ τὰ γεγονότα μέ τὸν καπετὰν Κάψη [βλ. "Μηλιακά", Ε' (2003), σελ. 329 ἐπ.].

13. Ἀναφέρεται στὸν Τήνιο Κων. Ἀλιπράντη (γαμβρὸ τοῦ μεγαλεμπόρου τῶν Κυκλάδων καί προξένου τῆς Βενετίας στὴν Κρήτη Γάσπαρη Κοντόσταβλου, τοῦ Ἄνδριου), ἐξαγοραστὴ τῶν φορολογιῶν τῶν νησιῶν, ἀνθρώπου πράγματι κακόβουλου καί τυραννικοῦ, ὁ ὁποῖος, εἰδικά στὴ Σίφνο, δημιούργησε μεγάλα ζητήματα, ἀκόμη καί ἐγκλημα, διατάζοντας τὴ δολοφονία τοῦ Παύλου Ὁμηροῦ, προξένου τῆς Γαλλίας στὴ Σίφνο [Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἐγκλήματα στὴ Σίφνο τοῦ 1675, περιοδ. "Κυκλαδικὰ Θέματα", 1984, τόμ. Α', τεῦχος 5, σελ. 272-274 καί "Μηλιακά", Ε' (2003), σελ. 335 ἐπ.].

5. SCPF/SC. ARCIP., Vol. 2^b, 700^R

Μήλος, 4 Ιουνίου 1680.

Σεβασμιώτατε

Λίγες ημέρες μετά την αποστολή στη σεβασμιότητά Σας, μέσω Λιβόρονου, του αντιγράφου μιᾶς ἐπιστολῆς πού μου ἔγραψε ὁ Γεώργιος Σταγγελήνης ἀπὸ τὴ Μύκονο, πατέρας τῆς γυναίκας πού συζεύχθημε τὸν μονσοῦ *Auge*, ἔφθασε ἐδῶ αὐτοπροσώπως ὁ εἰρημένος Γεώργιος, ὁ ὁποῖος μου παρουσίασε ἓνα ἔγγραφο καὶ μία βεβαίωση γραπτὴ τοῦ ἕλληνα κληρικοῦ πού ἱερούργησε στό γάμο¹⁴. Τὰ ἀντίγραφα καὶ τῶν δύο ἀποστέλλω στη σεβασμιότητά σας καὶ γιὰ νὰ μὴ μακρυνγοῦ ἔρχομαι νὰ τῆς φανερώσω τὰ κλάματα καὶ τοὺς θρήνους αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου πού προξενεῖ συμπόνοια νὰ τὸν ἀκοῦς νὰ καταγράφει τὴν ἀσέβεια πού χρησιμοποίησε αὐτός ὁ *Auge* γιὰ νὰ φθάσει στὸν σκοπὸ του νὰ ἀποκτήσει ἐκεῖνη τὴ γυναίκα. Ἐφθασε ἐπίσης ἐδῶ ὁ ἴδιος ὁ βικάριος Μυκόνου δὸν Λεονάρδος Ξανθάκης καὶ μιλώντας μαζί του μέ θέμα αὐτὸν τὸν γάμο, μέ διαβεβαίωσε ὅτι τελέσθηκε ὀρθόδοξα μέ τελετουργὸ ἑφημέριο, πρᾶγμα πού προσυπογράφουν τόσο ἄλλοι Μυκονιάτες πού ἦλθαν ἐδῶ αὐτὲς τὶς ἡμέρες γιὰ νὰ προμηθευτοῦν μερικὰ ἐμπορεύματα ἀπὸ τὶς λείες πού ἔφθασαν στό λιμάνι μας ἀπὸ κουρσάρους¹⁵. Χωρὶς ἀμφιβολία εἶναι ἀποδεδειγμένα ἀνίερος αὐτός ὁ γάμος, ἂν καὶ δὲν μπόρεσα νὰ ἔχω αὐθεντικὸ ἀντίγραφο τοῦ βιβλίου τῶν γάμων, ὅπως ἐπιθυμοῦσε ἡ Ἁγία Προπαγάνδα, κατὰ τὴ συνήθεια τῆς δικῆς μας Ἐκκλησίας, ἀφοῦ ἡ ἑλληνικὴ δὲν χρησιμοποιεῖ παρόμοια βιβλία, ὅπως ἔχω πολλάκις ἀναφέρει στη σεβασμιότητά σας· μένω δὲ ταπεινὸς ὑπηρετῆς τῶν ἀξιοτιμῆτων ἐπιταγῶν της κατασπαζόμενος τὰ χέρια της.

Μήλος, 4 Ιουνίου 1680

Πρὸς τὸν Γραμματέα τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας
Τῆς σεβασμιότητός σας δοῦλος ταπεινὸς
Ἰωάννης Ἀντώνιος-Καμίλλης, ἐπίσκοπος Μήλου.

14. Περί τοῦ γάμου αὐτοῦ, μεταξύ καθολικοῦ ἱερέως (religioso fraservente = κληρικοῦ σέ πολεμικό πλοίο), τοῦ φρα *Mari Antonio Auge*, ἀπὸ τὴ Μάλτα καὶ ὀρθόδοξης Ἑλληνίδας βλ. Σίμος Μιλτ. Συμεωνίδης, Ἀνίερος γάμος μεταξύ Μάλτεζου κουρσάρου καὶ Μυκονιάτισσας, ἔφθμ. "Νέα Μύκονος", φ. Αυγ.-Σέπτ. 1980. Καὶ ἐκεῖ πού ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία ἤθελε νὰ ἀποφεύγονται οἱ γάμοι μεταξύ καθολικῶν - ὀρθοδόξων, οἱ δὲ κληρικοὶ τῆς ὅλων τῶν βαθμίδων ἦταν καὶ εἶναι ἀγαμοί, τόσο πολὺ ἀγάπησε ὁ *Auge* τὴ Μυκονιάτισσα, ὥστε παρέστησε τὸν λαϊκὸ, προκειμένου νὰ χαρεῖ τὸν ἔρωτά της, χωρὶς βέβαια νὰ ἐνδιαφερθεῖ καὶ γιὰ τὸ δρᾶμα πού δημιούργησε σὲ βάρος τῆς γυναίκας καὶ τῆς οἰκογένειάς της, ὅπως συνάγεται ἀπὸ τὸ δημοσιεύμενο ἐδῶ ἔγγραφο.

15. Τὸ ἐμπόριο τῶν λειῶν ἀπὸ τὶς δραστηριότητες τῶν κουρσάρων συνεχίζονταν ἀμείωτα. Μυκονιάτες ἐμπορευόμενοι μετέβησαν στό κουρσάρικο "παζάρι" τῆς Μήλου γιὰ νὰ ἐφοδιαστοῦν μέ ἐμπορεύματα καί, ἐπ' εὐκαιρία, ὁ Καμίλλης ἔσπευσε νὰ πληροφορηθεῖ καὶ ἀπὸ αὐτούς ἂν πράγματι τελέσθηκε ὁ γάμος τοῦ *Auge* γιὰ νὰ ἐνημερώσει τὴ Ρώμη, ἡ ὁποία τοῦ ἀνέθετε τὴ διεξαγωγὴν ἐρευνῶν γιὰ ἀνακρίπτονται ἠθικά ζητήματα, μόνο σ' αὐτὸν, ἀπὸ ὅσα γνωρίζουμε.

6. SCPF/SC. ARCIP. Vol. 4, 256^R+257^R

Μήλος, 15 Σεπτεμβρ. 1682

1682. Σεπτεμβρίου 15. Μήλος.

Τὴν σήμερον ἐνεφανίστη(σαν) ἔμπροσθεν εἰς ἐμᾶς τοὺς κάτω γεγραμμένους ἐπιτρόπους τῆς Μήλου οἱ εὐγενέστατοι ἀφέντες Ἀναγνώστης Ναδάλες¹⁶ μαζί με τόν ἀφέντη Μιχελάκη Ἀρμενή, τόν γαμπρόν του, λέγοντας πὼς εἶναι δέκα χρόνοι περασμένοι ὅπου θωρώντας τόν ἐκλαμπρότατον μονσινιόρ Ντεκαμίλλης πὼς τονε σίρνασι εἰς ταῖς κρίσασις¹⁷, τόσον οἱ χροιοφελετάδες τῆς ἐκκλησίας του ἢ ὅποια ἐπώμεινε χρεώστρα διὰ τόν θάνατον τοῦ μακαρίτη μοσινιόρε Σέρρα, ὡσάν ἀκόμη καί ὁ ἀδελφός καί ἀνημιός τοῦ ἰδίου Σέρρα, οἱ ὅποιοι ἐγύρευαν εἰς τόν καιρό τοῦ καδῆ Χαλῆλ ἐφέντη¹⁸ νά πάρουν ὅτι πράμα κινήτον καί ἀκίνητο ἔχει ἡ ἐκκλησία ἐπισκοπή τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων, ὡσάν ἀκίστα τοῦ Σέρρα καί λυπούμενος ὁ ἄνωθεν ἀφ(έντης) Ἀνεγνώστης, τόσον τὴν ἐκκλησίαν νά μὴν ξεκουμιστῆ, ὡσάν καί διὰ τὴν ἀγάπη τοῦ ἀφ(έντη) δεσπότη, ὅπου τόν ἔβλεπε πολλά βασανισμένον καί χρειάζόμενον ἀπὸ ἄσπρα διὰ νά διαφεντέψη τό πράμα του καί νά πλερώση τὰ χρέη καί νά δώση τοῦ καδῆ τὰ χαράτζια του καί ἔξοδες πού ἐγίνοντανε στά κρίσιματα, τοῦ ἐδάνεισε εἰς ἓνα σκλητό καμωμένο στή Σίφνο στά 1670, γεναρίου 16, ρηάλια ἑκατό καί εἰς ἄλλο ἓνα καμωμένο στά 1677, σεπτεμβρίου πρώτη, εἰς διάφορες φορές ρηάλια ἑκατό τριάντα, μέ τὰ ὅποια ἐπλήρωσε τόν μαγαζέ τῶν σπιτιῶν τῆς ἐκκλησίας ὅπου εἶχε ἀπλήρωτον ὁ Σέρρας καί ἐπλήρωσεν ἀκόμη τό χάρτζι τοῦ καδῆ εἰς τὴν λίτη τῶν κληρονόμων λεγομένων. Καί τοῦτα τὰ ἐδανείστη μέ ἐλπίδα πὼς μανθάνοντάς το ἡ ἀγία κοινγερατζιῶνε τῆς Ρώμης, ἤθελεν στείλη νά ξεχρηῶση τὴν ἐκκλησία της καί τό πράμα της, ὡς καθὼς πάντα ὁ μονσινιόρ ντέ Καμίλλης τόν ἐτρατενίριζε¹⁹ μέ τό σήμερο καί μέ τό αὔριο, μέ τό πὼς ἔχει νά νάρθη βηζιτατόρες²⁰ καί νά εἰδή ταῖς χρεῖαις

16. Ἀναγνώστης Ναδάλες, Σίφνιος "χρηματιστής" τῆς ἐποχῆς, δηλ. δανειστής χρημάτων ἐντόκως. Στό οἰκονομικό προσκήνιο τῆς Σίφνου καί, εἰδικώτερα, στήν ἐμπορία τοῦ χρηματος, ἐμφανίζονται κατά τὴ δεκαετία τοῦ 1660 τρεῖς ἀδελφοί, "ὁ μισέρ Ζονάννης, ὁ μισέρ Ἀναγνώστης καί ὁ μισέρ Ζόρζης". Ὁ Ἀναγνώστης ἀπέκτησε μεγάλη κτηματικὴ περιουσία καί τόν ἐνοριακὸ ναὸ τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου Ἀρτεμῖνος ἀξέανοντας τόν ἀριθμὸ τῶν ἐνοριτῶν του μέ παραχωρήσεις ἀκινήτων, κατὰ τὴ συνθήκη τοῦ τόπου. [Βλ. σχετικῶς στοῦ Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία τῆς Σίφνου, περιόδ. "Σίφνιακά", 4 (1994), σελ. 52 ἐπ.]. Τελικὰ ὁ Ἀναγνώστης περιβλήθηκε τό ἱερατικὸ σχῆμα καί ἀναδείχθηκε σέ οἰκονόμο Σίφνου [Βλ. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἱστορικὰ τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου Ἀρτεμῖνος Σίφνου, Ἀθῆναι 1991, σελ. 34 ἐπ. καί Τοῦ Ἰδίου, Παρθένιος Χαιρέτης, περιόδ. ἔκδοσις "Τεῦχη τοῦ Ἐ.Λ.Ι.Α.", 1989, τόμος δευτέρος, σελ. 91].

17. Κρίσασις = δικαστήρια.

18. Χαλῆλ ἐφέντης, καδῆς, πού θά διορίστηκε, προφανῶς, ἀμέσως μετὰ τὴν παύση (1669) τοῦ πολέμου Βενετίας - Τουρκίας.

19. Ἐτρατενίριζε = ἰταλ. trattenerne = κοινῶς τράβαγε τόν καιρό.

20. Βηζιτατόρες = ἰταλ. visitatore = ἐπισκέπτης.

τῆς ἐπισκοπῆς του καί ὕστερα πάλι μέ τό πῶς γρήγορα ἔρχονται οἱ ἀποκρίσεις τῆς βίβητας καί ἡ βοήθεια ἡ χρειαζόμενη· τώρα βλέποντας πῶς ἦλθε ἡ βίβητα καί ἦλθασιν καί οἱ ὀρδινίαις²¹ καί ἐπηκολούθησεν καί καμιᾶς λογῆς ἔγνοια, δέν φαίνεται νά εἶναι διά νά πλερωθῆ τά ἄσπρα του ὅπου τόσους χρόνους τοῦ λείπουν μέ τό διάφορόν²² τως, ζητᾶ ἀπό ἐμᾶς δικαιοσύνη, νά κάμωμεν τρόπον νά εἶναι σιγούρα νά μήν χάση το ἐδικόν του καί νά πλερώνεται ἀπεδῶ καί ὀμπρός τό διάφορο ὅπου θέλει τρέχει· διά τοῦτο βλέποντας ἐμεῖς τήν δικαίαν ἔνστασιν ὅπου μᾶς κάμνη καί κατέχοντας πολλά καλά πῶς ὅλα τά ἄνω ἀναφερόμενα εἶναι ἡ αὐτή ἀλήθεια, ἐπειδή καί ἐμεῖς αὐτοί μας κατέχομεν τό χρέος ὅπου ἔφηκε ὁ Σέρρας καί ταῖς ἀβανιαῖς²³ καί κρισολογήματα ὅπου οἱ εἰδικοί τοῦ ἐσύρνασιν εἰς τούς Τούρκους τοῦ παρόντος δεσπότη καί πῶς ἀφόρτζα²⁴ τῶν ἄσπρων ἐβάσταξε τό πρᾶμα τῆς ἐκκλησίας του, ἀποφασίζομεν ὅτι, ὁ ἄνωθεν ἀφέντης Ἄνεγνώστης καί ὁ γαμπρός του ἀφέντης Μιχελάκης, τοῦ ὁποίου ἔδωκε τό ἄνω λεγόμενο χρέος ἀνάμεσα εἰς τό πουρκί²⁵ πού τοῦ ἔταξε, νά μποροῦν νά πιάνουσιν τό χωράφι τῆς αὐτῆς ἐπισκοπῆς, τοποθεμένον ὀμπρός στήν Χώρα, σύμπλια μέ τούς ἔξε μύλους²⁶ νά τό κρατεῖ καί νά τό οὐξοφρουτουάρι²⁷ ὁ ἀφέντης Μιχελάκης Ἄρμενης ὥστε πού νά πληρωθῆ τά διακόσια τριάντα ριάλια τῶν δύο σκρίτων μέ τό διάφορόν τως κατά την τάξιν τοῦ τόπου μας. Καί διά τό διάφορο πού θέλει τρέχει ἀπεδῶ κι' ὀμπρός νά τρώγη τήν ἐντράδα τοῦ λεγομένου χωραφιοῦ ὀμπλιγάροντας τόν ἄνωθεν ἀφ(έντη) Ἄνεγνώστη νά τυχαίνη νά στρέψη τῆς ἐκκλησίας τά δύο δυσκολότηρα ὅπου τῆς κρατεῖ διά ἀμάχη²⁸, ἐπειδή καί διά σιγουρά του τοῦ δίδωμεν νά κρατῆ τό λεγόμενο χωράφι, ἐγένονεν εἰς τήν Μῆλο, εἰς τόν οἶκον τῆς ἡμετέρας ἐπιτροπικῆς συνάξεως²⁹ εἰς ταῖς 15 τοῦ σεπτεμβρίου 1682

- μιχέλης τζούκος ἐπίτροπος

- μανώλης κρίσπος ἐπίτροπος

- μανώλης ὁ χοματιανός ἐπίτροπος

Δημήτρης Κοντίλης Καντζελλάριος Μήλου.

[τό κείμενο γραμμμένο στά ἑλληνικά].

21. Ὀρδινίαις = ἰταλ. ordine = διαταγή, ἐντολή, ἀλλά καί χειροτονία.

22. Διάφορον = τόκος.

23. Ἀβανιαῖς = ἰταλ. avania = ὑπέρμετρος φόρος, καταδυνάστευση καί κατάδοση.

24. Ἀφόρτζα = ἰταλ. afforzare = ὀχυρώνω, ἐνισχύω.

25. Πουρκί = ἡ προῖκα.

26. Ἐξε Μύλους = Ὑπῆρχαν λοιπόν ἔξω ἀπό τή χώρα καί ἔξι ἀνεμόμυλοι.

27. Οὐξοφρουτουάρι = ἰταλ. uzufruttuare = ἐπικαρποῦμαι.

28. Ἀμάχη = ἐνέχυρο, εἶχε ὁ Ναδάλης δύο δυσκολότηρα!

29. Οἶκος Ἐπιτροπικῆς Συνάξεως, δηλ. ἡ Κοινότητα διέθετε καί δικό της οἶκημα γραφείων.

7. SCPF/SCR. RIF. NEI CONGR. ARCIP., Vol. 4, 25^{RV}

Μήλος, 15 Μαΐου 1683

Σεβασμιώτατε κύριε

Ἐνῶ ἐτοιμαζόμουννα νά ἀπαντήσω εὐπειθῶς στήν ἀποσταλεῖσα διαταγή τῆς σεβασμιότητός σας σχετικά μέ τόν γάμο του Carlo Mifsud μέ τήν Κατερίνα, ἑλληνίδα τῆς Ἰου, γιά τόν ὁποῖο γάμο εἶχα καί παραγγελία ἀπό τόν σεβασμιώτατο κ. Cantelino, ἱεροεξεταστή στή Μάλτα ἐδῶ καί καιρό³⁰, ἔλαβα μιὰ πιστοποίηση ἀπό τόν Ἕλληνα παπᾶ, ἐφημέριο τῆς εἰρημένης, ὁ ὁποῖος εὐλόγησε τόν γάμο αὐτόν. Ἀντίγραφό τῆς ἀποστέλλω ἐσωκλειστα στή σεβασμιότητά σας, παρόμοιο δέ ἀποστέλλω καί στόν ἀνωτέρω ἱεροεξεταστή. Πέραν δ' αὐτῶν, προκειμένου νά ἀνταποκριθῶ ἀκριβέστερα στίς ἐντολές σας, ἔστειλα στή Νιό τόν βοηθό μου, ὁ ὁποῖος ἀσκεῖ καί καθήκοντα καντζηλιέρη, ὀνόματι Γεώργιο Μπαρόνιο, νά ἀποσπάσει ἄλλη μιὰ βεβαίωση ἀπό τόν ἴδιο ἐφημέριο, ἐπειδή μεταξύ τῶν ἀμαθειῶν ἀπό τίς ὁποῖες γέμουν οἱ Ἕλληνες, μιὰ εἶναι καί ἡ μὴ τήρηση ἀπό τούς ναούς τους βιβλίων, ἢ ἄλλου εἴδους ἀποδείξεων γιά βαπτίσεις, γάμους, ἢ ἄλλες ἐφημεριακές ἢ ἀρχιερατικές πράξεις. Σέ περίπτωση ἀνάγκης, πιστοποιοῦν οἱ ἀρχιερεῖς ἢ οἱ κληρικοί κατά τό πρότυπο τῆς πιστοποίησης πού διευθύνω στή σεβασμιότητά σας μαζί μέ τήν ἐξέταση πού

30. Τό περιεχόμενο τοῦ ἐγγράφου, σαφέστατα διατυπωμένο, δέν χρῆζει ἐξηγήσεων. Σημασία ἔχει τό γεγονός τῆς ἀνάμιξης ἱεροεξεταστή στά ζητήματα γάμων μεταξύ Λατίνων καί ὀρθοδόξων γυναικῶν, προφανῶς σέ περιπτώσεις πού οἱ πρῶτοι προέρχονταν σ' αὐτοὺς παρανόμως. Ὁ Μαιτέζος Carlo Mifsud πρέπει νά ἴταν συζευγμένος στήν πατρίδα του καί θάταν βρέθηκε μέ τά πειρατικά πλοῖα στή Νιό, ἐπειδή τοῦ ἄρεσε ἡ ἑλληνίδα Κατερίνα, τήν παντρεύθηκε προκειμένου νά ικανοποιήσει τό πάθος του γ' αὐτήν, ἴσως ἐπειδή δέν ἐνέδιδε στίς ὀρέξεις του ἀνεύ γάμου.

Παρομοίους γάμους τελοῦσαν, τόσο ὀρθόδοξοι, ὅσο καί Λατίνοι κληρικοί μέ ἀποτέλεσμα νά δημιουργοῦνται δράματα, ἰδιαίτερα στίς περιπτώσεις γέννησης καί παιδιῶν. Ὑπῆρχαν ὁμως καί γάμοι μέ αἴσια ἔκβαση, ὅπως λ.χ. γάμοι ξένων-πειρατῶν μέ ἑλληνίδες Κιμῶλου [βλ. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἀποκατάσταση κουρσάρων στήν Κίμωλο, ἐφημ. "Κιμωλιακά Νέα", φ. Μαρτ./Ἀπριλ. 1997] ἢ τῆς Σίφνου, ὅπου λ.χ. ἀφοῦ κατά τήν 20ετία 1660-1680 τέσσερις κουρσάροι μέ τό ἐπώνυμο "Μπρόντζα", ἀπό τό Περάστο τῆς Γιουγκοσλαβίας, ἐπέδειξαν μεγάλη δραστηριότητα στό δουλεμπόριο, τελικά ἓνας ἐξ αὐτῶν, ὁ Βιντσέντσο ἢ ὁ Ζουάνες, ἐγκαταστάθηκε μόνιμα στό νησί, ἐξελληνίσθηκε καί δημιούργησε οἰκογένεια, μέλη τῆς ὁποίας ἀνευρίσκονται μετά 150 χρόνια μέ ὀνόματα ἑλληνικά, ὅπως ὁ Κωνσταντῖνος Μπρόντζας καί ὁ γιός του Ἀποστόλης. Ὁ Κων/νος αὐτός ἀπό τό ἓνα μέρος καί ἀπό τό ἄλλο ὁ σιορ Νικολάκης Ραφελέτος καί ἡ σύζυγός του κερὰ Κατέ, καθήρτησαν στίς 9 Ὀκτωβρίου 1821 πρῶτο ἐγγράφο ὑπέρ τῶν παιδιῶν τους Ἀποστόλη καί Μαρίας πού ἐπρόκειτο νά συζευθοῦν καθ' ὅλους τούς τύπους τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἀπό τό προικοδιῆρι συνάγεται ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος Μπρόντζας, τοῦ ὁποῖου ἡ σύζυγος εἶχε ἀποβιώσει, διέθετε ἀξιόλογη προγονική του περιουσία τήν ὁποία προικοδοτοῦσε στό γιό του, ἀκόμη καί "ἓνα τουφέκι, ἓνα γιαταγάνι" καί διάφορα χρυσαφικά, κληρονομίες, προφανῶς, ἀπό τόν πρόγονο πειρατή τοῦ 17ου αἰῶνα. Τέλος, ὁ Ἀποστόλης Μπρόντζας σέ ἔρανο ὑπέρ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ '21 προσέφερε 2 γρόσια, τό δ' ἔτος 1828, στό χωρίον Σταυρί, κατοικοῦσε "ὁ Ἰωάννης Πρόντζας, ζωγράφος" [βλ. περιοδ. "Σιφνιακά", τόμ. 1 (1991), σελ. 114-115 καί τόμ. 10 (2002), σελ. 126].

πραγματοποίησε ὁ βοηθός μου τοῦ Ἑλληνα ἐφημερίου. Ἀκόμη, ὅταν ἦλθαν ἐδῶ δύο κύριοι ἀπὸ τῆ Νιό, θεώρησα εὐκαιρία νά τοὺς ἐξετάσω κατὰ τὸν καλύτερο δυνατὸ τρόπο, ὅπως θά διαπιστώσετε ἀπὸ τὰ συναποστελλόμενα.

Γιὰ νά μὴ διακινδυνεύσουν τὰ πρωτότυπα, θεώρησα σωστό νά παραμείνουν σ' ἐμένα καὶ ὅταν ἡ σεβασμιότητά σας μὲ διατάξει νά τῆς τὰ στείλω, θά τό πράξω μὲ τό πρῶτο ἀσφαλές μεταφορικό μέσον. Συμβαίνουν σέ πολλά ἀπὸ τὰ νησιά αὐτά ὄχι ὀλίγα ἀπαράδεκτα καὶ καταχρήσεις, ἰδιαίτερα σέ γάμους, ἀπὸ τὴν ἀπειρία τῶν Ἑλλήνων ἱερέων, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τὴν κακοήθεια κάποιων κακῶν χριστιανῶν Γάλλων καὶ Ἰταλῶν, οἱ ὁποῖοι, ἐρχόμενοι σ' αὐτὰ τὰ μέρη μὲ τὰ κουρσάρικα πλοῖα, κάποιοι βίαια, ἄλλοι μὲ παρότρυνση γυναικῶν Ἑλληνίδων, νυμφεύονται κατὰ τό ὀρθόδοξο δόγμα, μερικές δέ φορές, ἐπίσης, τοὺς νυμφεύουν καὶ οἱ δικοὶ μας Λατῖνοι ἱερεῖς σέ ἀνυπόστατους γάμους ὡς (δηθεν) ἀγάμους ἢ χήρους καὶ κατόπιν, ἀφοῦ ἱκανοποιήσουν τό πάθος τους, ἐγκαταλείπουν τίς γυναῖκες, μερικές ἤδη σέ ἐγκυμοσύνη καὶ ἄλλες μὲ δύο ἢ τρία παιδιὰ βαπτισμένα κατὰ τό Λατινικὸ δόγμα, ἀλλὰ οἱ μητέρες τὰ ξαναβαπτίζουν κατὰ τό ὀρθόδοξο ἢ τοὺς δίνουν τό ἅγιον μύρο, δηλ. ἔλαιο χρίσματος, ὅπως ἐπίσης καὶ θεῖα κοινωνία, ὥστε νά γίνουν ἀληθινοὶ χριστιανοί, γιατί εἶναι παιδιὰ τῶν σκυλόφραγκων, ὅπως τοὺς χαρακτηρίζουν. Δημιουργεῖ λοιπὸν αὐτὴ ἡ ἀσέβεια στίς ψυχές τῶν Ἑλλήνων μία τρομερὴ ἄποψη, ὅτι δηλ. πιστεύουν πὼς ὅλοι οἱ Φράγκοι εἶναι, ὅπως αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, ἄθεοι³¹. Ἔτσι, ὅλοι οἱ κόποι καὶ τὰ δάκρυα πού ἐξοδεύτηκαν ἐπὶ τόσα χρόνια ἀπὸ τοὺς μισσιοναριοὺς, σέ ἓνα λεπτό καταστρέφονται ἐξ αἰτίας αὐτῶν τῶν κακῶν χριστιανῶν πού ἱερόσυλα ἐκμηδενίζουν τὸν γάμο. Γιὰ νά ἀποτραποῦν τὰ ἀνωτέρω ἀνάρμοστα πού καθημερινὰ συμβαίνουν, θά πρέπει οἱ σεβασμιότητές σας, ἔαν συμφωνοῦν, νά ἐξετάσουν τό ἐνδεχόμενο νά μοῦ ἀποστείλουν κάποιαν σχετικὴ διαταγή, σύμφωνη μὲ τὴ σύνεση καὶ ἔμφυτη στοργή σας πού θά θεωρήσετε πλέον ἐνδεδειγμένη, τὴν ὁποία ἐγὼ θά δημοσιοποιήσω σέ ὅλα αὐτὰ τὰ νησιά, ὅπου δέν ὑπάρχουν δικοὶ μᾶς ἐπίσκοποι, μὲ τὴν ἀναγκαῖα προσοχή, ἐπειδὴ εἶναι περιοχές τῶν Τούρκων, καὶ ὅλοι σχισματικοὶ πού δέν πιστεύουν στὸ ἀδιάλυτο τοῦ γάμου καὶ γιὰ δέκα πιάστρες παρέχουν ἄδεια νά παντρεύονται μιά φορά τό μήνα, πού λέει ὁ λόγος.

Ἔχω ἤδη πραγματοποιήσει μία συλλογὴ ἀπὸ σφάλματα καὶ ἄγνοιες

31. Κατὰ τὸν Καμίλλη, ἀφοῦ οἱ Ἕλληνες δέν ἀκολουθοῦσαν τό Λατινικὸ δόγμα, ἦταν γενικῶς ἄθεοι.

ἀπό τις πιό συνηθισμένες τῶν Ἑλλήνων³² καί πιστεύω, ἂν δέν κάνω λάθος, ὅτι ἄλλοι μισσιονάριοι τοῦ Ἀρχιεπελάγου δέν ἔχουν δώσει ποτέ πληροφορίες στήν Ἁγία Προπαγάνδα γιά παρόμοια καί ἄλλα σφάλματα πού ἔχω παρατηρήσει ἐδῶ καί σαράντα χρόνια πού τήν ὑπηρετῶ, τήν ὁποία θά μπορούσα νά στείλω στίς σεβασμιότητές σας κατά τό χρέος μου. Παρόλο τοῦτο αἰσθάνομαι ἀρκετά ἀμήχανος ἐπειδή εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ Ἁγία Προπαγάνδα θά μείνει ἐκθαμβη μαθαίνοντας πράγματα ἀδιανόητα. Ἄν, τέλος, θελήσει νά μέ διατάξει νά τῆς τά γνωστοποιήσω, θά ἀπομείνει ἀναυδη ἀπό τή γνησιότητα καί τήν πιστότητα τῶν ὄσων δηλώνω· κατασπαζόμενος ταπεινά τά χέρια σας.

Μῆλος, 15 Μαΐου 1683

Τῶν σεβασμιότητων σας Δουῖλος ταπεινός

Ἰωάννης Ἀντώνιος Καμίλλης

ἐπίσκοπος Μήλου.

8-9. \A'. SCR. RIF. NEI CONGR. ARCIP., Vol 4, 25^{RV}+27^R+26^R

Ἀπρίλιος 1683

Ἐξήχθη ἀπό τό πρωτότυπο, τό καταχωρισμένο στήν ἐπισκοπική καντσελλαρία τῆς Μήλου.

Στίς 15 Ἀπριλίου 1683 ἀποσταλείς σ' αὐτό τό νησί τῆς Νίου, ἐγώ ὁ Γεώργιος Μπαρώνιο, κληρικός-ἐπισκοπικός καντσελλάριος Μήλου, δυνάμει ἐντολῆς πού τοῦ δόθηκε ἀπό τή Ρώμη, νά πληροφορηθῶ περί τοῦ γάμου τοῦ μάστρο Carlo Mifsud, Μαλτέζου, μέ τήν Ἑλληνίδα Κατερίνα τῆς Νίου, συνεζήτησα μέ τόν κύριο παπα-Στέφα Κότη, τόν ὁποῖο ἐρώτησα ἐάν παρουσία του καί μέ τήν ιδιότητά του τοῦ ἐφημερίου πραγματοποιήσαν σύμφωνο γάμου ὁ μαστρο Carlo Mifsud καί ἡ Κατερίνα τοῦ Ντούνη:

32. Ἐκτός ἀπό τή "συλλογή" ἀπό σφάλματα καί ἄγνοιας τῶν ὀρθοδόξων πού εἶχε συγκροτήσει ὁ Καμίλλης, τό ἔτος 1661 κατέθεσε στήν Προπαγάνδα καί αὐτή ἐνέκρινε "μερικούς κανόνες γιά τήν καλύτερη διοίκηση" τῆς ἐκκλησίας του, ἀλλ' "οἱ πατέρες καπουτοῖνοι, ὄχι μόνο δέν ἐτήρησαν κανέναν ἀπό αὐτούς", ἀλλ' εἶχαν προσθέσει καί ἄλλες παρεκκλίσεις ἀπό τό Τυπικό, πού σκανδάλιζαν "ὄχι μόνο τούς σχισματικούς πού περιγελοῦσαν, ἀλλά καί τούς ἴδιους τούς Καθολικούς", χωρίς νά μπορεῖ νά ἐπέμβει γιατί, ὅπως ἔγραφε στίς 29 Αὐγούστου 1671, "ὄχι μόνο δέν θά μέ ἀκούσουν, οὔτε ἐκτιμήσουν, ἀλλά θά μέ μισήσουν τόσο καί θά μοῦ δημιουργήσουν τόσα ζητήματα, πού θά μέ κάνουν νά πεθάνω ἀπό ἀπελπισία" [βλ. "Μηλιακά", Α' (1983), σελ. 124-125]. Ὁ ἴδιος πάντως ἄνθρωπος μέ ἀξιόλογη μόρφωση καί θεολογική καί ἐκκλησιολογική κατάρτιση, ἦταν γιά τό Βατικανό ὁ μόνος ἱκανός νά ἐλέγξει καί διακριθῶσει παρατυπίες - παρανομίες καί ἠθικοῦ περιεχομένου καταστάσεις πού συνέβαιναν στίς Λατινικές ἐπισκοπές τῶν Κυκλάδων, ἀκόμη καί τοῦ Ναυπλίου [SCPF/SC. ARCIP. Vol. 6, 464R], ὅπου ἐπῆγε ἱκανές φορές, τόσο γιά νά συναντήσει τούς Βενετούς ναυάρχους, προκειμένου νά ζητήσει οικονομική ἐνίσχυση, ὅσο καί γιά νά ἐξετάσει καταστάσεις παρανομῶν πνευματικῶν περιεχομένου.

Ἀπάντησε: Ἐγὼ ἐτέλεσα αὐτόν τόν γάμο. Ἐγὼ τοὺς πάντρευα καὶ εὐλόγησα τόν γάμο, ὡς ἐφημέριος τους καὶ κατὰ τὴ συνήθεια τῆς ἐκκλησίας μας.

Ρωτήθηκε: Πόσοι ὑπῆρξαν παρόντες ὡς μάρτυρες σέ αὐτόν τόν γάμο;

Ἀπάντησε: Ὑπῆρξαν μερικοὶ λεβέντες τοῦ κουρσάρικου πλοίου "Ἡ Εὐσέβεια", ἐνθυμοῦμαι δὲ μία γυναίκα ὀνόματι Κυριακὴ Κρητικιά, καὶ Ἄννα καὶ Κατερίνα Τουλῆ μέ ἄλλους συγγενεῖς τῆς νύφης.

Ρωτήθηκε: Πρὸ πόσου χρόνου πραγματοποιήθηκε ὁ γάμος;

Ἀπάντησε: Θὰ εἶναι ὀκτώ ἢ ἑννέα χρόνια.

Ρωτήθηκε: Ἄν μπορεῖ νά μοῦ δώσει ἀντίγραφο τοῦ πρακτικοῦ ἀπὸ τὸ κατάστιχο γάμων τῆς ἐνορίας του;

Ἀπάντησε: Ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες δέν συνηθίζουμε νά τηροῦμε βιβλία αὐτοῦ τοῦ εἶδους, πλὴν ὁμως ἐπειδὴ προηγουμένως εἶχε ζητήσῃ πληροφορίες ἐπὶ τοῦ ἰδίου θέματος ὁ σεβασμιώτατος Μῆλου, τοῦ εἶχα ἀποστείλει μιά πιστοποίηση καὶ μπορῶ νά σᾶς δώσω μιάν ἄλλη, καὶ τελείωσε ἡ ἐξέταση.

Γεώργιος Μπαρώνιο, ἐπισκοπικός καντσελλάριος.

Πιστοποίηση πού παρέδωσε ὁ παπα-Στέφας Κότης ἀπὸ τὴ Νίο.

Εἰς ταῖς 6 τοῦ Ἀπριλίου 1683, στήν Νίο, ὁμολογῶ ἐγὼ παπα-Στέφας Κότης τὸ πῶς εὐλόγησα τὴν Κατερίνα τοῦ ποτέ Μιχελῆ τοῦ Ντούνη μέ τόν μάστρο Κάρλο τόν μαλτέζο εἰς τὸ σπίτι της καὶ εἶτονε κουμπάροι ἀνθρώποι ἀπὸ τὰ καράβια, ἀκόμη καὶ γυναῖκες ἡ Κυριακὴ Κρητικιά, ἡ Κατερίνα καὶ Ἄννα Τουλῆ, μά ἐμεῖς διὰ νά μὴν τὰ γράφωμεν δέ θυμοῦμαι καὶ τοὺς ἄλλους, διατὶ εἶναι τῶρα ὀκτώ χρόνια περασμένοι. Τοῦτο ὁμολογῶ ἀπάνω εἰς τὴν ψυχὴν μου.

ἐγὼ παπᾶ Στέφας.

Β'. Στὶς 27 Ἀπριλίου 1683 ἔφτασαν σ' αὐτὴν τὴν πόλη τῆς Μῆλου ὁ Βασίλειος Κονίδης καὶ ὁ μπάραμπα Πέρος Πουλήτης γεννημένοι καὶ κατοικοῦντες στή Νιό, οἱ ὁποῖοι προσεκλήθησαν ἀπὸ τόν σεβασμ. *de Camillis* καὶ παρουσία του, ἐξετάσθηκαν ἀπὸ ἐμένα τόν ὑπογεγραμμένο ἐπισκοπικὸ καντσελλάριο· πρῶτος ὁ κ. Βασίλειος Κονίδης ἐρωτηθεὶς ἐάν γνωρίζει τὴν Κατερίνα, θυγατέρα τοῦ Μιχάλη Ντούνη καὶ πόσο διάστημα ἔχει νά τὴν ἰδῇ.

Ἀπάντηση: Τὴ γνωρίζω καλά, ἀλλὰ εἶναι περίπου ἕξι μῆνες πού δέν τὴν

Εκταραχὴ ἀβ Οὐρβί

26

Ὁ παπὰς ἔχει ὁμολογῶ ἐνόπιον ἔδωκε ἡ ἀπόμια τὸν
 Κάρλο Ἐμαλιζὸ με τὴν καταγεγῶνα τοῦ μηχέλι τῆ νύνη κῆ
 εἶναι καλλὰ. καὶ δὴν διῶμε αἱ εἶναι ὄχι ἢ ἐντα χρόνοι
 παρῶδες μάρτερις ἀνα εἶναι νύνη, ἢ καλοργιὰ ἀνα νύνη,
 καὶ ἢ καταγεγῶνα νύνη, εἰς τὴν νύνη, γρηγορί 20. 1683.
 Ἐρῶ Βαπαῖ ἔχει ἔγραφε.

Joannes Antonius de Camillis Dei et Apostolicæ Sedis
 Episcopus Mili et Argentoræ nec non Administrator
 Sr. us. Sic. Cathedralis Syphontensis

fidem facimus græcis Transumptum idiomate & cata:
 chetice scriptas unscriptum, exaratum esse nra manu
 ab originali manuscritu R. Papassi Stephani notus
 Graef de Nio Insula, cui fides adhiberi potest in
 Nio. et extra illud. In quod
 Datum Mili 13. Maii 1683.

J. A. Ep. Milens.

Ἡ ὁμολογία τοῦ ἐφημερίου Ἰου παπα-Στεφά με ἐπιβεβαίωση τοῦ Καμίλλη.

βλέπω ἐπειδὴ ἔχει πάει στό νησί τῆς Σάμου γιὰ νά μείνει με τόν ἀδελφό
 τῆς ἐγκατεστημένον ἐκεῖ.

Ἐρωτήθηκε ἂν γνωρίζει πῶς ἡ Κατερίνα ἐτέλεσε γάμο καί ἂν αὐτός
 ὑπῆρξε νόμιμος.

Ἀπάντηση: Εἶμαι ἀπόλυτα βέβαιος ὅτι συζεύχθηκε ἕναν Μαλτέζο
 ὀνομαζόμενον μάστρο Κάρλο πού ἦταν με τό πλοῖο "Εὐσέβεια", ὁ ὁποῖος,
 ἀφοῦ παρέμεινε μαζί τῆς μερικὸς μῆνες, ἀνεχώρησε ἀπό τή Νιό καί δέν
 ξαναγύρισε νά δεῖ τή σύζυγό του.

Ἐρωτήθηκε ἂν ἦταν παρών κατά τήν τέλεση τοῦ γάμου,

Ἀπάντηση: Δέν ἤμουν παρών, μά ἤμπορῶ νά πῶ ὑπεύθυνα πῶς αὐτός ὁ γάμος εὐλογήθηκε δημοσίως ἀπό ἱερέα μέ πολλούς κουμπάρους, ἄνδρες καί γυναῖκες.

Βασίλειος Κονίδης ὑπογράφω
Γεώργιος Μπαρώνιος
ἐπισκοπικός καντσελλάριος.

Ἀκολούθως ἐρωτήθηκε ὁ ἀνωτέρω μπάριμπα Πέρος Πουλήτης ἂν γνωρίζει τήν Κατερίνα, θυγατέρα τοῦ Μιχάλη Ντούνη καί πόσον καιρό ἔχει νά τήν ἰδῆ.

Ἀπήντησε: Τή γνωρίζω γιατί εἶναι συγχωριανή μου καί συγγενής, ἀλλά εἶναι περίπου ἑξί μῆνες πού ἔφυγε ἀπό τή Νιό καί ἐπῆγε στή Σάμο νά μείνει μέ τόν ἀδελφό της, συζευγμένον σ' ἐκεῖνο τό νησί.

Ἐρωτήθηκε ἂν ἡ Κατερίνα συζεύχθηκε μέ νόμιμο γάμο

Ἀπήντησε: Εἶναι δημόσια γνωστό ὅτι συζεύχθηκε τόν μάστρο Κάρλο Μαλτέζο καί ὅτι τόν γάμο τους εὐλόγησε κληρικός ἐνώπιον πολλῶν κουμπάρων τοῦ πλοίου "Εὐσέβεια".

Ἐρωτήθηκε ἂν ἦταν παρών κατά τήν τέλεση τοῦ γάμου.

Ἀπήντησε: Ἦμουν παρών, ὄχι ὡς κουμπάρος μά ὡς συγγενής της καί αὐτός ὁ Μαλτέζος ἀφοῦ ἔμεινε μερικούς μῆνες στή Νιό μέ τή σύζυγό του, ἔφυγε μετά μέ τό πλοῖο καί δέν ξαναγύρισε πλέον καί αὐτή βλέποντας ὅτι ἐξαπατήθηκε, ἔφυγε ἀπογοητευμένη ἀπό τό νησί.

- Angelo Astaro ὑπογράφω γιά τόν μπάριμπα Πιέρο,
μή γνωρίζοντας νά γράφει ὁ ἴδιος
- Γεώργιος Μπαρώνιο, ἐπισκοπικός καντσελλάριος

Ἰωάννης Ἀντώνιος de Camillis χάριτι Θεοῦ καί τῆς Ἁγίας Ἀποστολικῆς Ἐδρας ἐπίσκοπος Μήλου καί Κιμώλου καί Ἀποστολικός Διαχειριστής τοῦ Καθεδρικοῦ τῆς Σίφνου, πιστοποιῶ ἀπόλυτα ὅτι ὁ ἀνωτέρω D. Giorgio Baronio εἶναι κατσελλάριος μας καί ἡ παροῦσα ἐξέταση ἀντεγράφη ἀπό τό πρωτότυπο μέ τό δικό μας χέρι χάριν ἐπικύρωσης ὡς καντσελλάριόν μας, αἱ πράξεις τοῦ ὁποίου, ὅπως ἡ παροῦσα καί ὅλες οἱ παρουσιασθησόμενες ὁπουδήποτε ἔχουν ἀπόλυτη πιστότητα.

[Τ.Σ.] Ἐξεδόθη στή Μῆλο 12 Μαΐου 1683
Ἰωάννης Ἀντώνιος, ἐπίσκοπος Μήλου.

Ἀντίγραφο ἀπό τό πρωτότυπο

"Ἐγώ παπα-Στέφας ὁμολογῶ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ πῶς εὐλόγησα τόν

Κάρλο τόν Μαλτέζο μέ τήν Κατερίνα τοῦ Μιχέλη Ντούνη καί εἶναι καλά καί δέν θυμοῦμαι ἄν εἶναι ὀχτώ ἢ ἔννεα χρόνια· παρόντες μάρτυρες Ἄννα τοῦ Ντούνη, ἡ καλογοριά Ἄννα Τουλῆ καί ἡ Κατερίνα Τουλῆ.

Εἰς τή Νιό, γεναρίου 20. 1683

Ἐγώ παπα-Στέφας ἔγραψα".

[Ἐπιβεβαίωση τοῦ ἀντιγράφου ἀπό τόν ἐπίσκοπο Μήλου].

10. SCPF/SC. ARCIPEL., Vol 4, 257^{RV} + 258^R

Μήλος, 30 Ἰουλίου 1683

Ἡμεῖς οἱ κάτω γεγραμμένοι κυβερνηται καί ἐπιτρόποι τῆς νήσου Μήλου εἰς ἀναζήτησιν τοῦ πανιερωτάτου κυρίου κυρίου Ἰωάννη Ἀντωνίου ντέ Καμίλλια, ὑπερτίμου δεσπότη καί ὑπεραξιού ἀρχιερέως τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τῆς Μήλου καί εἰς βεβαίωσιν τῆς ἀληθείας μαρτυροῦμεν πῶς ἀπό τόν χρόνον πού ἐχειροτονήθηκεν Ἐπίσκοπος, τόν ἐπίασαισιν οἱ χροιοφειλέτες τῆς ἐκκλησίας, ἤγουν ἐκεῖνοι ὅπου ὁ μακαρίτης ἐπίσκοπος Σέρρας τῶν ἐχρεώστικε, ἡ διά σπῖτι ὅπου ἐγόρασεν, ἡ διά πράμα ὅπου ἐπῆρε καί δέν τόν ἀποπλέρωσεν καί ἀποθένοντας ἀδιόρθωτος³³ ἐπόμενε τό χρέος τῆς ἐκκλησίας, ἡ ὅποια ἐκρουσέφτη³⁴ ἐκ τῶν κληρονόμων τοῦ αὐτοῦ Σέρρα εἰς διαφόροις καιροῖς παρά τῶν πιστῶν καί ἄλλοφύλων κριτηρίων³⁵· καί μὴ ἔχων ἐξ αὐτοῦ πληρῶσαι, ἐδανείζετον ἀπέ τόν ἕνα καί ἔδιδε τοῦ ἄλλου. Τέλος πάντων ἐπῆρε ἀπό τόν ἀφέντη Ἀνεγνώστη Ναδάλε ρεάλια διακόσια τριάντα καί ἀπό τόν ἀφέντη Ἀντωνάκη Στάη³⁶ ἄλλα ρεάλια ἑβδομήντα καί ἐξεπλήρωσε τό μεγάλο μαγαζέ, τό σπῖτι τῆς σακριστίας³⁷ καί τό ἄλλο τοῦ Χρουσολουροῦ καί ἄλλαις παρτίδαις κατά τή νότα³⁸ ὅπου τοῦ ἔφησε ὁ πάντρε Ντομίνικος καπουτζίνος, ὅπου ἐπόμενε βικάριος καί ἐπιασε ὄλο τό πράμα³⁹ καί χαρτιά τῆς ἐκκλησίας εἰς τό χέρι του, ἐξόχως τήν παρτίδα τῶν ἑκατόν εἴκοσι ρηαλιῶν τοῦ ὀρισμοῦ πού χρεωστεῖ τοῦ ρεφερεντάριου στήν Πόλη, ὅπου εἶναι εἰς τήν αὐτήν νότα, δέν ἐπλερώθηκε καί εἶναι πάντα χρεώστικε νά τά δώση μέ τό διάφορον τως

33. Ἄδιόρθωτος = ἀδιάθετος, χωρίς διαθήκη.

34. Ἐκρουσέφτη = ἀπογυμνώθηκε

35. Κριτηρίων = δικαστηρίων

36. Ἀντωνάκης Στάης = Ἀπό τήν Κρήτη, ἐγκαταστάθηκε στή Σίφνο κατά τόν πόλεμο Βενετίας - Τουρκίας (1645-1669) καί διέπρεψε στή βιοτεχνία τῆς ὑφαντουργίας [Βλ. περιοδ. "Σιφνιακά", 9 (2001), σελ. 33-34.

37. Σακριστία = ἰταλ. sagrestia = σκευοφυλάκιο

38. Νότα = ἰταλ. nota = σημείωση, πίνακας.

39. Πράμα = ἀκίνητη περιουσία

πρός εἴκοσι τὰ ἑκατό κατά πού τὰ παίρνουν στήν Τουρκία⁴⁰ ἐκεῖνοι οἱ πρῶτοι πρῶτοι χρεωφειλέτες ἐπλήρωσαν μέ τὰ ἄνωθεν ἄσπρα ὅπου ἐπῆρε ἀπό τούς δυό ἄνω λεγομένους πρῶτοι πρῶτοι, οἱ ὅποιοι τοῦ σύρουν τὰ διάφορα πρὸς δεκαπέντε τὰ ἑκατό κατά τήν τάξη τοῦ τόπου μας καί οἱ ἄλλοι τοῦ ἐπῆρασι εἴκοσι τὰ ἑκατό καί διά τήν ἀγάπην καί σέβας ὅπου ἔχουν πρὸς τοῦτον τόν θεοφιλέστατον ἀρχιερέα, τοῦ εἶχαι ἀπομονή ἕως τώρα· πλὴν κατέχομεν καί εἶδαμεν πῶς ὄντας ἀκόμη βικάριος ἀποστολικός, ἐπειδή καί νά πάρη ὁ μάστρο Νικόλας Ψαρός τό ἀμπέλι ὅπου ἤφηκε ὁ Δαμιανός τῆς πiscoπῆς τοποθετημένο εἰς τὰ Καρνέρια καί ὁ Μπεργαμάσκος τό περιβόλι ὅπου εἶχε ἀγορά, μά ἀπλήρωτο, στά Βούρκα, ἐπῆγε δύο χρονιές ὁ αὐτός μονσινιόρες ἀκόμη βικάριος εἰς τήν ἀρμάδα ὅπου ἐξεχειμῶνιαζε στήν Πάρο καί κάμνοντας λίτη⁴² ἐκέρδισε τό ἀμπέλι καί τό περιβόλι μέ ἕξοδες καθὼς πᾶσα εἷς μπορεῖ νά λογάση πόσα τρῶσιν οἱ ἄβοκάτοι⁴³ καί ἄλλοι. Ἐπειτα, μέ τόν παρομόν τῆς Κρήτης, ἐρχόμενοι οἱ Τοῦρκοι καί καδῆδες στό νησί μας, ἐσηκωθήκασι πάλι τοῦ μονσινιόρ ὁ ἀδελφός καί ὁ ἀνιψιός καί ἄλλοι ὅπου ἐπρεν<τε>ντέρασι⁴⁴ νά πάρουν τό πρᾶμα τῆς ἐκκλησίας καί ἐσύρασιν τοτε καθημερνό στόν καδή καί αὐτός ἀκόμη ἀχεροτόνητος⁴⁵ ἐδιαφέντεψεν ἀνδρείως τό δίκαιον τῆς ἐκκλησίας καί μέ ἕξοδες μεγάλες καθὼς κάθε φρόνιμος καί πού νά ἐπραξεν τήν τούρκικην κρίση, μπορεῖ νά πιστεύση πόσα ἄσπρα τοῦ ἐπῆρασιν στά ρέσμια καί χοζέτια. Καί ὄχι μόνον ἀνεῖχε τίποτις ἀπό ἐδικόν του τό ἔδωκε, ἀμή καί ἀπό φίλους ἐδανείστη καί ἐκυβέρνησε ταῖς χρεῖαις τῆς ἐκκλησίας του καί ἀπό τότε πάντα χρεωμένος καί φτωχά ἀπόμεινε καί ἀγκαλά στενοχωρημένος καί δυστυχισμένος ὡς εἶπαμεν νά εὐρίσκειται, δέν ἀφῆκε ποτέ τήν ἐκκλησίαν του ἀδούλευτη καί τὰ ὀφείλια καί ληταῖς καί λειτουργίες καί διδαχές ὅπου ἐπρέπασιν⁴⁶, εὐπρεπίζοντας πάντα τήν νύμφην⁴⁷ του, κρατώντας πότε ἕνα, πότε ἄλλον παπᾶ καί τζάγους διά νά τόν βοηθοῦσι εἰς τήν ὀλημερνήν ψαλμωδίαν καί οὕτως μέ θερμόν καί ἔνθεον ζῆλον κινεῖται <ἐν> εἰρήνῃ καί πατρικῇ ἀγάπῃ ποιμενεῖ θεοφρόνως τό ἴδιον ποίμνιον καί ὑποφέρει καθ' ἑκάστην ἀνυποφόρετα βάρητα διά στερέωσιν τῆς ἐκκλησίας του.

40. Ὁ ρεφερενδάριος (= ἀξίωμα ἐκκλησιαστικό) τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, εἶχε βοηθήσει, μέ ἀμοιβή, τόν ἐπίσκοπο Μήλου Ἀντώνιο Σέρρα στήν ἐκδοση ἀδειας γιά τήν ἀνέγερση τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων [βλ. "Μηλιακά", Ἀ' (1983), σελ. 126].

41. Πρῶτοι πρῶτοι = οἱ μεσίτες γιά τή διεκπεραίωση ὑποθέσεων καί οἱ δανειστές χρημάτων.

42. Λίτη = ἰταλ. lite = δίκη

43. Ἄβοκάτοι = ἰταλ. avvocato = δικηγόρος

44. Ἐπρεντέρασι = ἰταλ. pretendere = ἀξιῶνω, διεκδικῶ.

45. Ἀχεροτόνητος = δέν εἶχε ἀκόμη χειροτονηθεῖ ἐπίσκοπος ὁ Καμίλλης.

46. Ἐννοεῖται ὅτι διατήρησε πάντοτε λειτουργικῇ τήν ἐκκλησία του.

47. Νύμφη, ἔννοεῖται ὁ ναός του.

Ὅθεν ἡμεῖς οἱ γινώσκοντες τὴν αὐτοῦ στενοχωρία καὶ βλέποντας τὴν αὐτοῦ θεοσεβῆ πολιτείαν, μαρτυροῦμεν μεθ' ὄρκου τὰ ἄνωθεν ἀληθῆ εἶναι καὶ ταύτην τὴν πίστην ποιοῦμεν εἰς ἅπαντα θεοσεβῆ χριστιανόν εἰς ἀσφάλειαν ἀληθείας καὶ εἰς μαρτυρίαν τοῦ ἄνωθεν ποινιερωτάτου ἀρχιερέως, οὗ καὶ τὴν παροῦσαν εὐλαβῶς παρέχομεν.

Ἐκ νήσου Μήλου ἐν τῷ οἴκῳ τῆς ἡμετέρας ἐπιτροπικῆς συνάξεως,
 Ἰουλίου 30. 1683

- Μάρκος ὁ Σουμαρίπας ἐπίτροπος

- Γιωργάκης Ταταράκης ἐπίτροπος

- Ἀντωνάκης Δελίνης ἐπίτροπος

Δημήτρης Κοντίλης νοδάρως καὶ καντζηλιέρης Μήλου.

11. SCPF/SC. ARCIP. Vol. 5, 21^R

Μήλος, 29 Ὀκτωβρίου 1684

Σέ αὐτά τὰ νησιά τοῦ Ἀρχιπελάγους, τόσο στά ὑποκείμενα στοὺς δικούς μας Λατίνους ἐπισκόπους, ὅσο καὶ στά ἄλλα πού ἐξαρτῶνται μόνον ἀπὸ Ἑλλήνες σχισματικούς ἐπισκόπους, διαπράττονται μεγάλα τερατουργήματα, μαγεῖες, μαγγανεῖες, ἀνίεροι γάμοι, βλασφημίες αἰρετικοῦ περιεχομένου καὶ πλεῖστα ὅσα γνωστικά ἐγκλήματα καὶ ἁμαρτήματα, γιὰ τὰ ὁποῖα πρέπει νά ἀσχοληθεῖ τό Ἱερό Δικαστήριο τῆς Ἱερᾶς Ἐξέτασης⁴⁸. Πιστεύω πῶς πρέπει νά γνωρίζουν οἱ σεβασμιότητές σας ὅτι οἱ ἐπισκοποὶ μας δέν εἶναι σέ θέση νά κολάσουν αὐτά τὰ ἀνομήματα καὶ νά ἐξαλείφουν παρόμοιες καταχρήσεις· πρόκειται γιὰ ζήτημα σοβαρό καὶ ἄξιο ἐξέτασης, ἀφοῦ μέχρι σήμερα διατελούσαμε ὑπὸ τόν τυραννικό ζυγὸ τῶν Τούρκων. Τώρα ὁμως πού, χάριτι Θεοῦ, μέ τὴν εὐκαιρία τοῦ παρόντος πολέμου, βρισκόμαστε ὑπὸ τὴν στοργικὴ προστασία τῆς Γαληνοτάτης Δημοκρατίας τῆς Βενετίας⁴⁹, εἶναι δυνατή, διὰ τοῦ ποιμαντικοῦ ζήλου τοῦ ἀνωτάτου Ποντίφηκος, ἡ παύση πολλῶν ὀλέθριων καταστάσεων οἱ ὁποῖες διαφθείρουν ὅλον τόν Χριστιανισμό, ὅπως μέ προηγούμενη ταπεινὴ ἀναφορά μου αἰτιολόγησα.

Τολμῶ μάλιστα νά παρακαλέσω τὴν ἐπιείκεια τῶν σεβασμιότητων

48. Τὰ ἁμαρτήματα πού καταγράφει ὁ Καμίλλης συνέβαιναν πράγματι τὴν ἐποχὴ ἐκείνη (κάποια δέν λείπουν καὶ σήμερα) καὶ θεωροῦσε ὅτι ἔπρεπε νά ἐξαλειφθοῦν ἀπὸ τὴν Ἱερά Ἐξέταση!

49. Ἡ ἀνάμειξη τῆς τελευταίας, κατὰ τὴν ἀποψὴ του, σέ Λατινικὲς καὶ Ὁρθόδοξες ἐπισκοπὲς ἀδιακρίτως, ἦταν δυνατὴ λόγω τοῦ νέου πολέμου μεταξὺ Βενετίας - Τουρκίας, πού εἶχε ἀρχίσει τὸν ἴδιο χρόνο (1684) ἐπειδὴ στίς θάλασσες κυριαρχοῦσε ὁ στόλος τῆς πρώτης πού θά βοηθοῦσε στὴν ἐπιβολὴ τοῦ σχεδίου καὶ πάταξη τῶν ἁμαρτημάτων καὶ τῆς διαφθορᾶς.

σας νά μέ τιμήσουν μέ τόν τίτλο καί ἐξουσία ὑπο-ἱεροεξεταστοῦ στά νησιά τοῦ Ἀρχιπελάγους⁵⁰ προμηθεύοντάς με μέ δίπλωμα καί συστατικό ἔγγραφο τῆς, ὑπό τήν Ἱερά Ἐξέταση τῆς Ρώμης, Ἀγίας Προπαγάνδας καί μέ Διάταγμα τῆς Βενετίας, συνοδευόμενα μέ δικό σας ἔγγραφο κύρους πρὸς τόν ἐξοχώτατο ναύαρχο τῆς Βενέτικης Ἀρμάδας, τό ὁποῖο θά μοῦ εἶναι ιδιαίτερα χρήσιμο στά λιμάνια· ἐπειδὴ δέ τό νησί μου (ἐνν. τή Μῆλο) εἶναι τό πλέον πολυσύχναστο ἀπό ἀρμάδες, θά ἔχω μεγαλύτερη εὐκολία νά ἀπονέμω τή δικαιοσύνη, ἀφοῦ τά πάντα ἐξαρτῶνται ἀπό τή μεγιστοποίηση τῆς δόξας τοῦ Κυρίου. Γι' αὐτήν τήν προσφορά σας θά εἶμαι ὑπόχρεως νά προσεύχομαι στόν Κύριο ὑπέρ ὑγείας τῶν σεβασμοτήτων σας, τῶν ὁποίων ἀσπάζομαι τό χέρι.

Μῆλος, 29 Ὀκτωβρίου 1684
 Τῶν σεβασμοτήτων σας Δοῦλος ταπεινός
 Ἰωάννης-Ἀντώνιος Καμίλλης
 ἐπίσκοπος Μήλου.

12. SCPF/SCR. RIF. NEI CONGR. APCIPEL. Vol. 4, 517^R-518^V.
 Ιος, 25 Ἰουλίου 1685

Σεβασμιώτατοι πατέρες μου.

Ἔχω ἤδη γράψει στίς σεβασμιότητές σας τρεῖς φορές προκειμένου νά τίς ἐνημερώσω σέ ποιάν κατάσταση εὐρίσκεται ἡ πρόσφατα ἐγκαθιδρυθεῖσα στό νησί τῆς Ἴου Ἐκκλησία κατόπιν ἐντολῆς τῆς Ἀγίας Προπαγάνδας καί μέ ποιόν τρόπο ὁ ἀοίδιμος μονσινιόρ Ξανθάκης μέ διόρισε στήν ὑπηρεσία καί σταθεροποίησή της. Χηρευούσης τότε τῆς ἔδρας τῆς συνόδου τῶν κανονικῶν μας, σέ συνεννόηση καί μέ διαταγές τῶν σεβασμοτήτων σας καί ἐπιθυμία τοῦ εἰρημένου ἀρχιερέως, μοῦ κοινοποιήθηκαν ἔγγραφα ἀπόλυσης καί διακοπῆς τῆς μισθοδοσίας μου [ἐννοεῖ ἀπό τή θέση πού κατεῖχε μέχρι τότε στή Σαντορίνη], προκειμένου νά ὑπηρετήσω αὐτήν τήν Ἐκκλησία, στήν ὁποία προσφέρω ὑπηρεσίες δύο περίπου χρόνια. Εὐρῆκα τόν τρόπο λοιπόν, μέσω προσφορῶν τῶν κυρίων Ἱπποτῶν καί χριστιανῶν πλοιοκτητῶν πού ξεχειμωνιάζουν σ' αὐτόν τόν τόπο λόγω τῆς καταλληλότητος τοῦ λιμανιοῦ του, ἀλλά καί τῆς εὐσέβειας καί ἐλεημοσυνῶν τῶν συζευγμένων ἐδῶ χριστιανῶν ἢ γηγενῶν τοῦ νησιοῦ, νά

50. Ὁ ἴδιος ὁ Καμίλλης ἀναλάμβανε εὐχαρίστως τό ἔργο τοῦ ἱεροεξεταστῆ, ἤθελε ὁμως νά ἐφοδιαστεῖ μέ σχετικά ἔγγραφα τοῦ Βατικανοῦ καί τῆς Γαλινοτάτης Βενετικῆς Δημοκρατίας, ὥστε τό ἔργο του νά ἔχει κύρος καί αὐθεντικότητα. Ἡ Ρώμη, πάντως, δέν υἱοθέτησε τήν πρότασή του, πλὴν συνέχισε νά τοῦ ἀναθέτει ἀνακριτικά ἔργα ἐπὶ ζητημάτων ἠθικῆς τάξεως.

ἀγοράσω μίαν ἐκκλησία ἀπό τούς Ἑλλήνες, τήν ὁποία ἀπεκατέστησα κτιριακά καί διεκόσμησα μέ κόπους μου καί χρηματικές συνεισφορές τῶν Λατίνων φέλνοντας λειτουργίες ὑπέρ ζώντων καί τεθνεώτων. Ἡ εἰρημένη ἐκκλησία ἔχει μῆκος 65 παλαμῶν, πλάτος 23 καί ὕψος 27, τό δάπεδο ἐξ ὀλοκλήρου ἀπό μάρμαρο, τήν ἀγία τράπεζα μέ μεγάλες εἰκόνες, μία τῆς Παναγίας *del Carmine*, ἡ ἄλλη τῆς Ἁγίας Παρθένου καί μάρτυρος Αἰκατερίνης, ἕνα ἀρτοφόριο πού ἀγόρασα ἀντί 5 ρεαλιῶν, ἕνα κάλυμμα τοῦ ἁλταρίου ἀπό κόκκινο βελουδο καί ἄλλο ἕνα πολύχρωμο, ἕνα φελόνι κόκκινο δαμασκηνό, ἄλλο ἕνα μέ σχέδια, ἕνα ὠραῖο χιτώνα, δύο ὠραία ταπέτα καί ἐλπίζω στόν Κύριο νά τήν προμηθεύσω σιγά-σιγά καί μέ ὅ,τι ἄλλο ἀπαραίτητο ἀπό ἱερά ἀντικείμενα μέ τή βοήθεια συνεισφορῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν, κάποιοι μάλιστα ἀπό τούς ὁποίους μοῦ ἔχουν ἤδη πει ὅτι θά προσφέρουν δύο ἀργυρές κορῶνες γιά τίς δύο εἰκόνες. Ἀκόμη ἀγόρασα ἕναν κῆπο μέ χρήματα πού προσέφεραν γιά λειτουργίες ὑπέρ ἀποβιώσαντος, ἀλλά δέν διαθέτω δική μου κατοικία. Διαμένω σέ οἶκημα πού ἐνοικιάζω ἀντί 3 πιάστρων· ἔκανα ἔξι μνήματα, ὅπου ἤδη ἐνταφίασα ἀρκετούς, καθῶς καί ἕνα ἐρμάριο γιά τά ἱερά ἄμφια καί βαπτιστήριο γιά τά παιδάκια.

Ἦταν μεγάλη ἀνάγκη νά ὑπάρχει στή Νιό ἐκκλησία τοῦ δόγματός μας, γιατί ἐδῶ εἶναι συζευγμένοι 150 χριστιανοί Ρωμαῖοι, χωρίς νά ὑπολογίζονται οἱ ξένοι καί οἱ καπεταναῖοι· ἔχω βαπτίσει πολλά παιδάκια, τά ὁποῖα στά ἐπόμενα λίγα χρόνια θά πολλαπλασιαστοῦν καί θά δημιουργηθεῖ ἕνα πολύ ἀξιόλογο πλῆθος κατοίκων τοῦ δόγματός μας. Διατηρῶ σχολεῖο στό ὁποῖο διδάσκω πολλά παιδιά, τόσο τοῦ ἑλληνικοῦ δόγματος, ὅσο καί τοῦ Λατινικοῦ καί προσπαθῶ, ὅση μοί δύναμη, νά εἰρηνεύω τούς διαφωνοῦντες καί φροντίζω πλησίον τῶν κυριῶν καπεταναίων, νά διαβιοῦν ἠσύχως οἱ λεβέντες καί στρατιῶτες τους. Ψάλλω τή θεία λειτουργία κάθε Κυριακή καί τίς προβλεπόμενες ἑορτές καί, κατά τό μεγαλύτερο μέρος τῶν ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδος, ἐνεργῶ τά ἅγια μυστήρια τῆς ἐξομολόγησης καί τῆς μετάνησης στους ἔχοντες ἀνάγκη καί ὅλος ὁ λαός τῆς Ἱου, μέ τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ, ὅπως διαπιστώνω, μένει εὐχαριστημένος ἀπό τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο δραστηριοποιοῦμαι στό σπίτι καί στήν ἐκκλησία μου, ἐνῶ ἀπέχω, ὅσο γίνεται, ἀπό μερικούς καπελάνους (= ἱερεῖς σέ πλοῖα), οἱ ὁποῖοι, γιά νά λέγεται ἡ ἀλήθεια, δημιουργοῦν συχνά σκάνδαλα στόν κόσμον καί ἔχουν ἀνάγκη γιά ἕνα γερό φρενάρισμα καί καλύτερους τρόπους.

Παρακαλῶ τίς σεβασμιότητες σας νά θελήσουν νά θεραπεύσουν τήν κατάσταση αὐτή, ἀφοῦ δέν ἀρκεῖ οὔτε κατ' ἐλάχιστον ἡ δική μου δύναμη νά τό ἐπιτύχω· αὐτοί δέ πού βλέπουν ὅτι δέν ἐπαρκοῦν οἱ ἐπιπλήξεις τῆς ἀγάπης μου, οὔτε καί οἱ σωστές καί οἱ λογικές ὑποδείξεις μου, συμπεριφέρονται χωρίς σεβασμό στό πρόσωπό μου καί στίς ἐντολές τῆς Ἐκκλησίας μας,

29. luglio 1685. ^{Trinidad}

contutto il suo equipaggio di quanto lo trovarono facendo
 sodomia con un putto, et era il suo solito ogni poco rimbriarsi
 andando alle faverne e portando un forte bastone co il
 quale batte il terzo e quarto et un giorno avendo datutto
 un altro superiore di uasello e cavato il pigniale combadi
 lui lo feri nel braccio, et andato alla pbblica del monas
 tero greco di amurgo e pregun solo di certi uino che beto
 abate no haueua piglio una candela e li abruaij la sua bar
 ba un giorno uolendo imbricarsi e beuer del suo solito,
 e non hauendo uino ando auender li paramenti del suo
 capitulo in roma loro tante in furmista di quel prete
 calabrese che no le possi raccontare alle eminenze loro e no
 uare esser prete ma voi leuenti o quisto e cosi scandaliza ta
 nto li afeci quanto li latini; e adouero le eminenze li
 ro saprebbono molto bene proueder accio detto Capellano sca
 ndaloso e molti altri in questi uaselli di corso come in de
 qui del carattere furono leuati o castigati come troppo uetate
 rosi al nostro Rito et al stuto ecclesiastico. e quando mos
 tro a tali che no mi piace la loro uita et alti in questi
 mi manguciano e stragazzano. haonde prego affai le Corri
 menze loro che mi vogliono fauorir della loro protectione
 e raccomandatione al capitan generale della Armata Chri
 stiana accio so resti accoperto del ira et in uindia che
 hanno questi Capellani di uaselli corsari uedendo che
 quella lionofina effi danno per batesimo, se polture, o ma
 trimonij, le quali go deuanno quando mancarua in ques
 ta isola un vicario del Rito latino no la go dono piu
 e mi sono transferite per gratia e fauore del Christiani
 uerso Rome e de Agituali Catholicij Romani. tra tanto me
 ne profeso per sempre baccianarsi la sacra porpora
 No alli 29 luglio, 1685. H. N.

Humiliss^{imo} et Obedientiss^{imo} Seruitore
 Ignatio Daquila Vicario

ἐνῶ θέλουν νά ἀσκήσουν ἐνοριακά καθήκοντα, μοῦ μιλοῦν ἐχθρικά καί μέ ἀπειλοῦν μέ ξυλοδαρμό· ἐγὼ ἀντιστέκομαι καί περιμένω νά τοὺς δώσω, ἂν μοῦ σταλεῖ, διαταγή τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας, ἐφ' ὅσον λάβει μερίμνα ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας, γιατί καταλαβαίνω ὅτι ἐπιθυμοῦν νά γίνουν κύριοι καί νά κάνουν τοὺς ἐφημερίους λέγοντας ὅ,τι τοὺς ἀρέσει ἐναντία στό δίκαιο. Μεταξύ τῶν ἄλλων εὐρίσκεται ἐδῶ πολλά χρόνια ἕνας κληρικός ἀπό τὴν Καλάβρια ὀνόματι δόν Ἄντωνιος di Santa Catarina, ὁ ὁποῖος ἔφτασε μέ κάποια πλοῖα τῆς πατρίδας του πού συνενώθηκαν μέ ἐκεῖνα τοῦ καπετάν Civialier καί κατέστρεψαν ἕνα κάστρο τοῦ νησιοῦ μας τῆς Σαντορίνης, λεγόμενο Ἐμποριό, καί ἔκαναν πράγματα ἀπὸ τὰ πλέον βδελυρά, ὅπως κατανοοῦν οἱ σεβασμιότητές σας. Αὐτός ὁ ἄθλιος κληρικός, συντροφιά μέ ἐκείνους τῶν πλοίων, διέφθειραν πολλές γυναῖκες καί διεκόρευσαν κορίτσια δίνοντάς τους νά πιοῦν στά καράβια τοὺς μέσα στά ἀρπαγέντα δυσκοπότηρα ἀπὸ τοὺς ναοὺς τοῦ Ἐμποριοῦ, ἔβαζαν δέ τίς γυναῖκες πού εἶχαν μεταφέρει στά καράβια νά περπατοῦν γυμνές βγάζοντας τὰ ροῦχα τους, ἄλλοι δέ κτυποῦσαν ἢ σκότωναν πολλοὺς ἀνθρώπους· μέ δύο λόγια ἔκαναν πράγματα πού δέν ἔχει ποτέ ἰδεῖ κανεὶς νά συμβαίνουν μεταξύ τῶν χριστιανῶν.

Αὐτὸς λοιπόν ὁ Καλαβρέζος κληρικός, σύντροφος αὐτῶν τῶν ξεσάλωτων, ὅπως γνωρίζει ὁλος ὁ λαὸς τῆς Σαντορίνης καί ἐγὼ ὁ ἴδιος εἶδα, γιατί τότε ἦμουν ἐφημέριος στό Κάστρο τοῦ Ἐμποριοῦ, κυκλοφορεῖ μόνιμα χωρὶς ράσο μέ ἔνδυμα λαϊκοῦ, σάν ἕνας λεβέντης, καί ἀρπάζει ἢ μαστιγώνει πολλές κοπέλλες καί εἶναι, σχεδόν πάντοτε, μεθυσμένος καί τόσο ἀναιδής στά λόγια καί δυσάρεστες πράξεις του, ὥστε φυλακίστηκε ἀπὸ τὸν καπετάνιο τοῦ πλοίου μέ τὸ ὁποῖο ταξίδευε βάζοντάς τον σιδηροδέσμιο στό ἀμπάρι καί μέ τίς καδένες στά χέρια ἐπὶ δύο μῆνες. Μετὰ τὸν ἐξεδίωξε ὡς ἀνεπιθύμητον, ὁπότε ἐπῆγε σέ ἄλλο κουρσαρικο πλοῖο ἀπὸ τὸ ὁποῖο, ἐπίσης, διώχτηκε ἀπὸ τὸν καπετάνιο, πού σκανδαλίστηκε μέ ὄλο τὸ πλήρωμά του ὅταν τὸν βρῆκαν νά διαφθείρει (σοδομεῖ) ἕνα μικρὸ παιδί· μεθυσμένος, κατὰ τὴ συνήθειά του, γυρίζει στίς ταβέρνες καί κρατᾶ ἕνα σκληρὸ ραβδί μέ τὸ ὁποῖο κτυπᾶ δεξιά-ἀριστερά· μιὰν ἡμέρα κτύπησε ἕναν ἄλλον ἱερέα πλοίου κατεβάζοντάς του μιὰ μπουνιὰ καί τραυματίζοντας τὸ χέρι του· ἐπῆγε, ἀκόμη, στόν ἠγούμενο τοῦ ἐλληνικοῦ μοναστηριοῦ τῆς Ἀμοργοῦ καί τὸν παρεκάλεσε νά τοῦ δώσει κρασί καί ὅταν ὁ ἠγούμενος τοῦ εἶπε πὼς δέν ἔχει, ἐπῆρε ἕνα κανδύλι καί τὸ ἄδειασε στά γένια του. Ἐνα πρωί, στήν ἐπιθυμία του γιὰ κρασί, ἐπῆγε νά πωλήσει πράγματα τοῦ καπετάνιου του. Μέ δύο λόγια εἶναι τόσες πολλές οἱ ἀτιμίες αὐτοῦ τοῦ Καλαβρέζου κληρικοῦ, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νά ἀπαριθμηθοῦν στίς σεβασμιότητες σας. Δέν πρόκειται βέβαια γιὰ κληρικό, ἀλλὰ γιὰ ἕναν λεβέντη ἢ ναύτη πού σκανδαλίζει, τόσο τοὺς Ἑλλήνες, ὅσο καί τοὺς Λατίνους.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι οἱ σεβασμιότητές σας θά κάνουν πολύ καλά νά προνοήσουν γι' αὐτόν τόν σκανδαλοποιό κληρικό, ὅπως καί γιά πολλοὺς ἄλλους σ' αὐτά τὰ κουρσάρικα πλοῖα χάριν ἀξιοπρεπείας, βγάζοντάς τους ἀπό τή μέση ἢ σωφρονίζοντας τους, ἀφοῦ βλάπτουν ἐξαιρετικά τό δόγμα μας καί τό ἱερατικό ἀξίωμα. Ἄν σέ κάποιους ἀπ' αὐτούς γίνει γνωστό ὅτι δέν μοῦ ἀρέσει ὁ τρόπος ζωῆς καί τὰ ἔργα τους, θά μέ ἀπειλήσουν καί θά μέ κακομεταχειριστοῦν. Γι' αὐτό παρακαλῶ θεοῦ τίς σεβασμιότητές σας νά μοῦ παράσχουν τήν προστασία τους μέ μία σύσταση πρὸς τόν ναύαρχο τῆς χριστιανικῆς ἀρμάδας, ὥστε νά μὴν ἐκτεθῶ στήν ὀργή καί τό μίσος αὐτῶν τῶν κληρικῶν τῶν κουρσάρικων πλοίων, οἱ ὁποῖοι βλέποντας ὅτι ἡ διδόμενη ἐλεημοσύνη πού κάνουν γιά βάπτισι, κηδεῖες ἢ γάμους, τήν ὁποία ἐπωφελοῦντο ὅταν ἀπουσίαζε ἀπό τό νησί ἕνας βικάριος τοῦ Λατινικοῦ δόγματος, δέν θά τήν προσφέρουν πλέον, ὅποτε θά ἀναγκασθῶ νά συμβιβασθῶ πρὸς χάριν καί προστασία τῶν χριστιανῶν Ρωμαίων καθολικῶν πού θά κατανοήσουν τή θέση μου· μέ βαθειά πάντοτε πίστη κατασπάζομαι τήν ἱερή πορφύρα σας.

Ἰος, 25 Ἰουλίου 1685, νέο
Ταπεινός δοῦλος Ἰγνάτιος Ντακουῖλα, βικάριος.

13. SCPE/SC. ARCIPEL., Vol. 6, 447^{RV}

Ἰος, 3 Μαρτίου 1691

Ἐκλαμπρότατε, πανιερώτατε αὐθέντη δέσποτα

Εἰς τόν καιρόν τοῦ πρώην ἐπισκόπου Σαντορίνης κυρίου κυρίου Φραντζέσκου ἐδόθη μία ἐκκλησία ρωμείκη διά νά ψάλουσι ἐδῶ καί νά σταλῆ βικάριος νά ἐφημερεύῃ κατά τήν τάξιν μέ πάτους ὅτι νά εἶναι τῆς θέλησῆς μας καί τῆς ἐξουσίας μας καί στέλλοντας τόν εὐλαβέστατον κύριον Ἰγνάτιον καί εὐρίσκει τήν ἐκκλησίαν ἔρημον ἀπό πάντα χρειάζομενον, ὁ ὁποῖος ἐστάθη ὡς πιστός οἰκονόμος καί κτήτορας καί ἀνακαίνησεν τήν ἐκκλησίαν καί ἐστόλισέν την μέ πᾶσαν χρειάζομενον παραμέντο καί εἰκόνες καί καμπάνα καί δυσκοπότηρο καί σπίτια καί περβόλι καί μασσαρίες καί περιπλέον τόν καιρόν ὅπου ἐπέρασεν ἐδῶ εἰρηνικά εἰς ὅλα καί κανένα σκάνδαλον δέν ἐπαρακίνησε εἰς τινα, ἀλλά εἰρήνην καί τιμὴν καί εἰς ταῖς χρεῖαις ἔτοιμος βοηθός καί εὐλαβῆς καί τίμιος καί ἐνάρετος. Παρακινημένος ἀπό ἐχθρούς ὁ ἀφέντης ἐπίσκοπος Σαντορίνης διά νά τόν σηκώσῃ ἀπεδῶ, ἔστειλεν ἄλλον νέον, τόν ὁποῖον ἐμεῖς ἐπειδή καί ἡμαστε πολύ εὐχαριστημένοι ἀπό τόν αὐτόν κύρ Ἰγνάτιον ζητᾶμε ἐτοῦτο· νά εἶναι καί νά εὐρίσκειται εἰς τήν κάρικαν του καθῶς ἦτον καί ἀνίσως καί ὁ ἀφέντης δεσπότης ἔχειντον μόνο εἰς τήν ἐλεημοσύνην ὅπου τύχει, οἱ ἐπιτρόποι τῆς ἐκκλησίας θέλουν θεω-

ροῦν πᾶσαν χρειαζόμενην κυβέρνησιν τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ αὐτοῦ βικαρίου εὐρισκομένου· λοιπόν καὶ ὁ πανιερώτατος μας αὐθέντης δεσπότης ἐπαρακαλέσαμεν τον ἠ κομουνιτὰ νά γράψῃ καὶ νά βεβαιώσῃ τὴν παροῦσαν καὶ εἰς τοῦτο τὸν παρακαλοῦμεν νά μὴν τὸν ἀποστερήσῃ ἀπὸ λόγου μας διὰ νά εἰρηνεύομεν καὶ νά μὴν προξενοῦσι καὶ σκάνδαλα καὶ ἡμαστε βέβαιοι καὶ ἀπομένομεν τῆς πανιερότητός σας πάντοτε εἰς τὰ προστάγματά της.

Νίο, Μαρτίου 3 - 1691

Ταπεινὸς ἀρχιεπίσκοπος Σίφνου καὶ Νίου Φιλάρετος

- Μάρκος ἱερεὺς καὶ οἰκονόμος Νίου μαρτυρῶ ὡς ἄνωθεν
- παπα-Ἀντώνιος ἱερεὺς καὶ σακελλάριος Νίου μαρτυρῶ ὡς ἄνωθεν
- Νικόλαος ἱερεὺς σκευοφύλαξ μαρτυρῶ ὡς ἄνωθεν
- Νικόλαος ἱερεὺς πρωτονοτάριος μαρτυρῶ ὡς ἄνωθεν
- παπαΔημήτρης πρωτοπαπᾶς μαρτυρῶ ὡς ἄνωθεν
- παπα-Ἰωάννης Μαιούνης μαρτυρῶ ὡς ἄνωθεν
- Μιχαὴλ ἱερεὺς μαρτυρῶ ὡς ἄνωθεν
- παπ-Νικόλας Σορότος μαρτυρῶ ὡς ἄνωθεν
- Πέτρος ἱερεὺς μαρτυρῶ ὡς ἄνωθεν
- παπα Δημήτρης ἱκαριότης μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν
- Μιχάλης Σταυράκης μαρτυρῶ
- Ἀναγνώστης Μανουσᾶς ἐπίτροπος
- Ἰωάννης Σταυράκης μαρτυρῶ
- Ἰωάννης Μελιώτης(;) μαρτυρῶ
- Ἄν. Γγέλης τοῦ κύρ Μιχάλη
- Ἀναγνώστης Συριῆος
- Τζανῆς τοῦ κύρ Μάρκου
- Δημήτρης παπᾶ Ἀντώνη μάρτυρας

Γεώργιος Καλλονᾶς καντζιλάριος τῆς Κομουνιτᾶς
ἐκοπιάρησα τό παρόν λόγο πρὸς λόγον καὶ μαρτυρῶ ὡς ἄνωθεν

13α. SCPF/SC. ARCIP., Vol. 6, 445^R

Ἰος 6 Μαρτίου 1691

Ἐκλαμπρότατε καὶ πανιερώτατε ἀδελφέ Κύριε, Κύριε

Παρακανημένος ἀπὸ ζῆλον θεϊκὸν ὡς πιστὸς ἀδελφὸς ἔρχομαι ἠγαπικότατα νά τὴν ἀκριβοχαιρετήσω καὶ νά τῆς φανερώσω τὴν ἀγάπη ὅπου πάντα εὐρίσκεται ἀναμεσὸν μας καὶ νά τῆς δώσω εἶδησιν εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅπου τρέχει ἐδῶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν μας. Ἀγροικόντας καὶ θεωρώντας τὴν ἀγάπην καὶ εὐλάβειαν ὅπου φέρουσι εἰς τὸν βικάριον κύριον Ἰγνάτιον

καί ἀληθινά μέ εὐλογον τρόπον ἐπειδή καί τόν καιρό ὁποῦ πολιτεύεται ἐδῶ νά ἐστάθηκεν τίμια καί εὐλαβητικά καί ἀγιότατα καί μέ ἀγομέντα τῆς ἐκκλησίας ὡς πιστός οἰκονόμος καί κυβερνήτης καί εἰς πολλές χρεῖες ἐστάθηκε βοηθός εἰς τό νησί ἀπάνω καί ὁ κόσμος φέρνει εἰς τόν λόγον του μεγάλην ἀγάπην, εὐρισκόμενοι τές ἀπερασμένες ἡμέρες ἐδῶ καί ἐπειδή καί ἡ πανιερότητά σας φόρσε βαλμένος ἀπό ἐχθρούς νά τήν ἐπαρακίνησαν νά τόν σηκώσετε ἀπεδῶ, ἀλλά κοινῶς ἰερωμένοι καί λαϊκοί ἔτρεξαν εἰς τοῦ λόγου μας, μέ παρεκάλεσαν νά γράψωμεν τῆς πανιερότητά σας νά μήν των τόν ἀλλάξετε, ἀλλά νά μείνη πάλι ὡς καί πρότερον· διά τοῦτο καί ἐγώ παρακινήμενος, θεωρώντας τήν ὁρμήν τως ἐβάλληκα νά τήν παρακαλέσω νά μᾶς κοντζετάρη ἐτούτην τήν γράττιαν διά τήν φοράν ἐτούτην νά τόν κονφερμάρεται πάλαι εἰς τήν κάρικάν του διά λόγου του φερνόμενοι εὐχάριστοι μαζί, αὐτός δέ ὁ πτωχός ἤθελεν παρευθύς μέ ἐξόλης τοῦ καρδίας νάλθη εἰς τά προστάγματά σας, μά ἡμεῖς τόν ἐμποδίσσαμεν καί παρητήσαμεν τον ἔως τήν ἄλλην σᾶς ὁρδινίαν. Παρακαλοῦμεν τηνε, μή πρός βάρος, διότι τό ἐκάμαμεν μέ θάρρος βλέποντας τήν ἀγάπην ὁποῦ τόν προσφέρουσιν καί θέλομεν τῆς μείνει ὀμπλιγάδοι καί ἡμεῖς νά μᾶς κομαντάρης εἰς ταῖς... καί ἂν ὀκορέρει διά λόγου μας εἰσοδήματα, οἱ ἐπίτροποί σας θέλουσι θεωρήσουν πᾶσαν χρειάζόμενον· ἀνημένομεν τήν ἀπόκρισιν καί κονφερματζιόν της καί μήν μᾶς ἀποτύχετε τοῦ αἰτήματος.

Νίον 1691, Μαρτίου 6

Τῆς ἐκλαμπρότης σας ἀγαπητός ἀδελφός Σίφνου καί Νίου καί πασῶν τῶν Κυκλάδων Νήσων Φιλάρετος ὄλωσ εἰς τούς ὁρισμούς σας.

13β. SCPE/SC. ARCIP., Vol, 6, 448^v-449^r

Σαντορίνη, 27 Αὐγούστου 1694

Πιστοποίηση τῶν προκρίτων Πύργου

Ἡ παροῦσα, συντεταγμένη διά χειρός ἐμοῦ τοῦ ὑπογράφοντος ἀρχιεπισκόπου, αὐθεντική πιστοποίηση, γίνεται γιά τήν σίγουρη, ἀσφαλῆ καί στέρεη ἐνημέρωση τῶν Ἀρχόντων μας· μ' αὐτήν δηλώνουμε, ἐνόψη τῆς ἀναχώρησης ἀπό ἐδῶ γιά ἄλλους τόπους τοῦ αἰδέσιμου βικαρίου πατρός Ἰγνατίου Ἀκουῖλα, ὅτι τοῦτος εἶναι γενικῶς γνωστός στήν ἐπαρχία Σαντορίνης ὡς προσωπικότητα εὐλαβῆς, ἔντιμη ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καί ἐργάτης τοῦ Εὐαγγελίου, ἀπεδείχθη δέ ἐξ ἀρχῆς καί ἀπλοϊκός. Μεταξύ τῶν δύο δογμάτων μας, τά ὅποια στό νησί μας συνυπάρχουν καί τό κάθε ἓνα μένει ἱκανοποιημένος ἀπό τίς ἀγαθές καί εἰλικρινεῖς δραστηριότητες τοῦ ἄλλου, τῶν ἐγκωμιάζα συχνά καί τόν μνημόνευα στίς ἀκολουθίες ὡς προσωπικότητα ἐπαινουμένη ἀπό πολλούς καί ὅπως ὁ ἴδιος εἶχα διαπιστώ-

σει. Ὅμως ἀκόμη καί ἂν ἐξ ἀνάγκης συντάσσεται ἡ παροῦσα πιστοποίηση προκειμένου νά γνωστοποιηθεῖ ἡ σπάνια ποιότητά του, τοῦτο ἔγινε εἰς ἐνδειξιν γνήσιας στοργῆς μ' αὐτήν τήν εἰλικρινέστατη πιστοποίηση ὡς ὑμνητές τῆς ζωῆς του, βεβαιώνουμε τά ἀνωτέρω πρὸς τόν κάθε ἓνα, στόν ὁποῖο ἤθελε αὐτή παρουσιασθεῖ καί, μέ βαθύτατο σεβασμό, προσκυνοῦμε
Σαντορίνη 1694, Αὐγούστου 27

- ὁ ταπεινός ἀρχιεπίσκοπος Σαντορίνης Παρθένιος
- Ἰωάννης ἱερεὺς καί πρῶην οἰκονόμος
- Γεώργιος ἱερεὺς Σιγάλας οἰκονόμος Σαντορίνης
- Νικόλαος ἱερεὺς πρωτοπαπᾶς
- Ἀντώνιος ἱερεὺς Συριγῶς πρωτοπαπᾶς Πύργου
- Ἰωαννίκιος ἱερομόναχος Βαρβαρήγος
- Νικηφόρος ἱερομόναχος
- Ἀλέξιος οἰκονόμος τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης
- Μελέτιος ἱερομόναχος τῆς Νάξου
- Μάρκος ἱερεὺς Πλατῆς
- Ματθαῖος ἱερεὺς Σιγάλας
- Ματθαῖος ἱερεὺς Ἀργυρός
- Ἰωάννης ἱερεὺς Γαβρῆς
- Γρηγόριος ἱερομόναχος Τροπίας
- Ἰωάννης Γαβαλάς - Πέτρος Βαρούχας
- Ἰωάννης Γκαμπαλιάς - Ματθαῖος Συριγῶς
- Ἰάκωβος Σιγάλας - Νικόλαος Λαγκαδάς
- Πέτρος Σιγάλας - Γιαννούλης Σιγάλας
- Νικολός Σιγάλας - Μάριος Γαβαλᾶς
- Νικολός Σιγάλας - Νικολός Γαβαλᾶς καί ἄλλοι.

13γ. SCPF/SC. ARCIP., Vol. 8, 45^R

Αρξεντιέρα (Κίμωνος) 22 Ἰουνίου 1700 (νέο)

Εἰς τό ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀμήν

22 Ἰουνίου 1700 (νέο), Ἀρξεντιέρα

Ἐμφανίστηκε αὐτοπροσώπως στήν καντσελλαρία τῆς Ἀποστολικῆς Ἐπίσκεψης, ὁ αἰδέσιμος πατήρ Ἰγνάτιος Ντακουέλα, πρῶην ἐφημέριος τῆς ἐνοριακῆς ἐκκλησίας τῆς Νίου, ὁ ὁποῖος αὐθορμητῶς μέ δική του καλή θέληση καί τόν καλύτερο τρόπο καθιστᾶ, ἐκλέγει καί βεβαιώνει γιά δικόν του ἀληθινό καί γνήσιο πληρεξούσιον, ἐνάγοντα, διαχειριζόμενον καί γενικόν ἐκπρόσωπόν του τόν κομιστή τῆς Ἀποστολικῆς Ἐπίσκεψης, ὥστε νά δύναται νά ἐμφανισθεῖ ἐνώπιον τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας Πί-

στεως προκειμένου να απολαύσει τὰ σκουδά που τοῦ ἀπεστάλησαν γιά τόν μισθό του κατά τό διάστημα που προσέφερε ὑπηρεσίες στό νησί τῆς Νίου, σύμφωνα μέ τίς διαταγές ἢ γράμμα τῆς ἰδίας Ἁγίας Προπαγάνδας κατά τήν πιστοποίηση που ἔκανε ὁ σεβασμιώτατος Ἀποστολικός Ἐπισκέπτης. Καί σέ πίστωση αὐτῶν παρεκάλεσε ἐμένα τόν ὑπογράφοντα καντσιλλιέρη νά συντάξω τήν παροῦσα τήν ὁποία ὑπογράφει ἰδιοχείρως. Καί σέ βεβαίωση

Δόθηκε στό νησί τῆς Ἀρξαντιέρας κατά τό αὐτό ἔτος.

- Ἰγνάτιος da Aquila, ἱερεὺς, ὑπογράφω τὰ ἀνωτέρω⁵¹

Νικόλαος Μαραγκός, ἱερεὺς, καντζιλλιέρης τῆς Ἀποστολικῆς Ἐπίσκεψης.

14. SCPF/SCR. ORIG. GON. GEN, Vol. 533, 206^R-207

Μῆλος, 5 Ἰουνίου 1698

Σεβασμιώτατοι

Ταπεινῶς ὑπέβαλα μίαν ἄλλη, ὁμοια μέ τήν παροῦσα, ἀναφορά σέ εὐλαβητική ἀπάντηση πρὸς τίς σεβασμιότητές σας καθ' ὅσον ἀφορᾷ στήν ποιότητα τοῦ δόν Angelo Barbarigo, ὡς πρὸς τήν ὑπηρεσία που προσφέρει στήν ἀποστολή τῆς νήσου Ἰου καί τίς ἀκριβεῖς ἀνάγκες του. Ἀκόμη καί ἂν ἐξ ἀρχῆς θελήσουμε νά μειώσουμε τον Barbarigo, αὐτός εἶναι τέκνο ἑνός ζευγᾶ, ὁ ὁποῖος, μέχρι καί σήμερα ζεῖ μέ τό ἄροτρό του. Ὁ πατέρας του τόν ἔστειλε στό σχολεῖο τῶν Ἰησουϊτῶν καί ἀκολούθως τοποθετήθηκε στήν ὑπηρεσία τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Σαντορίνης, γενόμενος

51. Ἀναφέραμε στά προλεγόμενα ὅτι στή "Μικρή Μάλτα", ὅπως ἀποκαλοῦσαν τότε τή Νιό, ξεχειμώνιαζε πλῆθος πειρατῶν καί κουροράων γι' αὐτό καί παρέστη ἀνάγκη, χάριν τῶν περισσοτέρων ἀπό αὐτούς που ἀκολουθοῦσαν τό Λατινικό δόγμα, νά ἀνιδρυθεῖ ναός καί ἐγκατασταθεῖ ἱερέας γιά τήν "πνευματική" ἐξυπηρέτησή τους. Τήν προώθηση τοῦ ἔργου ἀνέλαβε ἡ Λατινική Ἐπισκοπή Σαντορίνης, διά τοῦ κληρικοῦ τῆς Ἰγνατίου da Aquila, τόν ὁποῖο τοποθέτησε στό νησί τό ἔτος 1683, ὅπως ἀναφέρει ὁ ἴδιος στό ὑπ' ἀρ. 12 ἔγγραφο του. Ἀνθρώπος ἱκανός, δραστήριος, ἀλλά καί ἐπιτήδειος νά ἀποσπᾷ οἰκονομικές ἐνισχύσεις ἀπό τοὺς ἐλλμενιζόμενους ἐκεῖ πειρατές, κατάφερε μέσα σέ δύο χρόνια νά συγκεροτήσει ἐνορία. Ἀγόρασε παλαιόν ὀρθόδοξο ναό, τόν ἐπισκεύασε καταλλήλως, τόν ἐφοδίασε μέ τὰ ἀπαραίτητα λειτουργικά ἱερά ἀντικείμενα καί βιβλία καί ἄλλα ἀναγκαῖα, ὅπως λεπτομερῶς τὰ περιγράφει στό ἔγγραφο του πρὸς τή Ρώμη. Ἔβλεπε ὁμως ὅτι συναδελφοί του τῆς ἐπισκοπῆς Σαντορίνης, ἀλλά καί κληρικοί - ναῦτες στά πειρατικά πλοῖα, ἀνθρωποὶ ἀνήθικοι, ἐποφθαλμοῦσαν τή θέση του, πρᾶγμα που, ἐπίσης, ἀνέφερε στήν ἐπιστολή του. Γιά ἀρχετὰ χρόνια διατηρήθηκε στή θέση του, μετά ὁμως τήν ἀνάληψη τῆς ἐπισκοπῆς Σαντορίνης ἀπό νέον ἐπίσκοπο, οἱ ἀντίθετοι ἐπέτυχαν τοῦ σκοποῦ τους κατὰ τό ἔτος 1690. Κατά τὰ δημοσιεύμενα ἔγγραφα (ὑπ' ἀριθμ. 13, 13α, 13β) ὑπέρ τοῦ Ἰγνατίου συνηγόρησαν καθολικοὶ καί ὀρθόδοξοι, ἀπό δέ τοὺς τελευταίους καί οἱ ἀρχιεπίσκοποι Σίφνου Φιλάρετος καί Σαντορίνης Παρθένιος δηλώνοντας τήν καλή ποιότητα καί διαγωγή τοῦ ἀνδρός. Τόν Ἰγνάτιο ἀντικατέστησε στή Νιό ὁ ἱερέας Ἄγγελος Βαβαρίγος, ἄγνωστο πότε ἀκριβῶς, πάντως πρὸ τοῦ 1698 κατὰ τό ἐπόμενο, ὑπ' ἀριθμ. 14, ἔγγραφο. Τό ὁμοιο 13γ εἶναι ἐξουσιοδότηση τοῦ Ἰγνατίου da Aquila ἀπὸ 22 Ἰουνίου 1700 σχετική μέ τήν εἰσπραξή μισθῶν που τοῦ εἶχε ἀναγνωρίσει ἡ Ρώμη γιά τήν προσφορά τῶν ὑπηρεσιῶν του στήν ἐνορία τῆς Ἰου.

ιερέας, ὅπως ὅλοι οἱ ἄλλοι ἱερεῖς ἐκείνου τοῦ τόπου, μόλις ἔμαθε τὰ στοιχεῖα τῆς γραμματικῆς καὶ λιγώτερο τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας. Τοῦτο δὲ ὄχι ἀπὸ φταιξιμο τῶν διδασκάλων, ἀλλὰ ἀπὸ ἀμέλεια αὐτῶν τῶν ἰδίων, ἀφοῦ μόλις μάθουν νὰ διαβάζουν λίγο, πιστεύουν ὅτι τοὺς ἀρκεῖ καὶ ξεκινοῦν ἀμέσως τὸν ἀγῶνα τοῦ ὑφασμένου νήματος. Τῆς ἰδίας ποιότητος ἦταν καὶ ὁ δὸν *Ignatio d' Aquila*, ὁ ὁποῖος εἶχε διοριστεῖ ἀπὸ τὸν προηγούμενο ἐπίσκοπο τῆς Σαντορίνης, προκάτοχο τοῦ σημερινοῦ σεβασμιωτάτου *Crispo* καὶ ἀπὸ φτωχαδάκι πού ἦταν, ἔγινε πλούσιος μὲ τὶς σημαντικές ἐλεημοσύνες πού τοῦ ἔδιναν οἱ καπεταναῖοι κουρσάροι, πράγμα πού κάνουν ἀκόμη γιὰ τὴν πρόοδο τῆς ἐκκλησίας, κατασκευασμένης ἀπὸ τοὺς ἴδιους, ἀλλ' αὐτὸς ἰδιοποιήθηκε σχεδόν ὅλα τὰ χρήματα, ἄμφια δαμασκηνά καὶ ἄλλα πράγματα διακόσμου τῆς ἐκκλησίας. Ἐρχομένου κατόπιν τοῦ σεβασμιωτάτου *Crispo*, διεμαρτυρήθησαν οἱ κουρσάροι ὅτι ἀπὸ τὰ τόσα καλά πού ἔδωσαν στὸν πατέρα *Ignatio* γιὰ τὴν ἐκκλησία δὲν εἶδαν νὰ ἀξιοποιεῖται τό παραμικρό. Ὁ ἐπίσκοπος, θέλοντας νὰ ζητήσει λογαριασμό γιὰ τὴ διαχείριση πού ἔγινε, τί δὲν τράβηξε ἀπ' αὐτόν! τί προσβολές, βλασφημίες πρὸς τὸν φτωχὸ ἐπίσκοπο! καὶ τότε αὐτὸς, μὴ ἔχοντας ἄλλο τί νὰ κάμει, τὸν ἀπεμάκρυνε ἀπὸ τὴ θέση καὶ τοποθέτησε τὸν δὸν *Angelo*, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι αὐτὸς θὰ μπορούσε νὰ ἀποδώσει ἐπιτυχῶς, ἀλλὰ ἤδη διαπιστώνει ὅτι εἶναι χειρότερος ἀπὸ τὸν προηγούμενο. Μόλις πλούτισε καὶ αὐτὸς, δὲν θέλει πλέον οὔτε νὰ γνωρίζει τὸν ἐπίσκοπό του! Ἐγκατέλειψε τὴν ἐκκλησία καὶ ἐπῆγε στὴ Ρώμη γιὰ νὰ γίνει (ὅπως διαδίδει) ἀποστολικὸς βικάριος, ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο. Δὲν ὑπάκουσε στίς ἀπαγορεύσεις τοῦ ἐπισκόπου νὰ μὴν ἐγκαταλείψει τὴ θέση του πρὶν παραδώσει τὰ ἱερὰ σκευὴ ἀπὸ ἄργυρο καὶ τὸν λοιπὸ ἐξοπλισμὸ τῆς ἐκκλησίας. Ἀκόμη καὶ ἑκατὸν δέκα τράβες πού τοῦ προσέφεραν οἱ κουρσάροι γιὰ τὴν ἀνακατασκευὴ τῆς στέγης τοῦ ναοῦ πού εἶχε καταπέσει, ἀξίας ἑνὸς καὶ ἡμίσεως σκούδου τῆς κάθε μιᾶς, τίς ἔστειλε στὴ Σαντορίνη, στὴν ἀδελφή του καὶ στὸν ἐπίσκοπο δήλωσε μὲ τὴν ἴδια ἀναισχυντία ὅτι τὸν θεωρεῖ ἄνθρωπο τοῦ τίποτα καὶ ἄλλες προσβολές.

Αὐτὴν τὴν ὑπέρομετρη ἀλαζονεῖα ἐπέδειξε ὁ δὸν *Angelo* μετὰ τὴν ἐπιτηρημένη ἐπιστροφή του ἀπὸ τὴ Ρώμη πρὸς τὸν πατέρα *Nicolo Sigala*, πρωτονοτάριον καὶ τὸν πατέρα *Zuane Dargenta*, κανόνικον, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ περιφρόνηση πρὸς τὸν ἐπίσκοπο ὑπηρέτησαν χωρὶς κανένα σεβασμὸ. Γιατί ὁ πρωτονοτάριος θέλει νὰ μετέχει στὸ χορὸ μὲ ἄμφιο κιτρινόχρωμο καὶ ὠμοφόριο καὶ ἐπιθυμεῖ τὴν πρώτη θέση στὴν ἐκκλησία ὑποστηριζόμενος ἀπὸ μερικοὺς ἀμαθεῖς κληρικοὺς καὶ λίγους συγγενεῖς του, ἀλλὰ καὶ κάποιον ἄλλον, ἀπὸ τὸν ὁποῖο περιμένουν νὰ φέρει ἀπὸ τὴ Ρώμη τὸ δίπλωμα τοῦ ἀποστολικοῦ νοταρίου· δὲν θὰ ἀναφερθῶ στὴ μεγά-

λη σύγχυση πού επικρατεί σ' αυτόν τόν κληρο καί τά βάσανα πού τραβά ό πτωχός επίσκοπος, ό όποιος έρχονται πανηγυρικές ημέρες κατά τίς όποιες διατάζει νά μεταβεί στην έκκλησία γιά νά άποφύγει τούς άφρονες.

Ός προς τό έργο πού προσφέρει στην Ύιο ό δόν Angelo, άλλο δέν γνωρίζει παρά νά τελει τή λειτουργία στίς έορτές, νά βαπτίζει κανένα παιδάκι τών κουρσάρων πού εΐναι παντρεμένοι μέ έλληνίδες ή γυναίκες έλευθερίων ήθων. Κατήχηση ή σχολείο δέν κάνει γιατί δέν εΐναι σέ θέση νά κάνει, γι' αυτό καί περνάει τόν καιρό του όπως καί οί άλλοι μισσιονάριοι στην Πάρο, τήν Άγουσα, τή Μύκονο, τήν Κέα καί τά Θερμιά, οί όποιοι, είτε χαρτοπαίζουν μέ τούς Έλληνες ή τούς κουρσάρους, είτε πηγαίνουν στην ταβέρνα ή φουμάρου καπνό συζητώντας καί άλλες παρόμοιες διασκεδάσεις, αλλά ποιός νά τολμήσει νά τούς συμβουλευσει νά θελήσουν νά διδάξουν τά δύστυχα παιδιά τών Λατίνων, αν καί όλίγα, ή τών Έλλήνων, άλλ' έπαυτοΰ δέν θέλουν νά όμιλοΰν.⁵²

Η ανάγκη, τέλος, πού συντρέχει εΐναι νά εύρίσκεται πάντοτε ένας εφημέριος στην Νιό, δεδομένου ότι ή εκκλησιούλα ύπάρχει καί δέν λείπουν καί μερικοί Λατίνοι, γι' αυτό καί κρίνεται άπαραίτητο· τούτο δ' επειδή σέ όλα αυτά τά νησάκια του Άρχιπελάγους, όπου επιδιώκουν νά συζητηθοΰν αυτοί οί κουρσάροι Ναπολιτάνοι, Σικελοί, Καλαβρέζοι, Γάλλοι, Μαλτέζοι, Κορσικανοί, όλοι άνθρωποι διεφθαρμένοι, ή Άγία Προπαγάνδα όφείλει νά τοποθετεί εφημερίους από τακτικούς ιερείς προς συμπαράσταση. Ένα πράγμα μόνο μου άπομένει νά εκθέσω ταπεινά στίς σεβασμιότητές σας: νά μήν επιτρέπεται αυτοί οί άποσταλησόμενοι νά εΐναι άνεξάρτητοι από τόν επίσκοπο, διαφορετικά τούς χάνομε έξ ολοκλήρου· εχομε τό παράδειγμα μερικων κανονικων μισσιοναριων, οί όποιοι, μέ τό να εύρίσκονται μακριά από τόν έλεγχο του επισκόπου καί του ανωτέρου τους, μās εδωσαν τρομερά σκάνδαλα, μετά δέ άπομένει στους προϊσταμένους τους νά τούς στείλουν στην Γαλλία προς μεγάλην άναστάσταση.

Προς τούτοις κατασπάζομαι εύλαβως τό χέρι Σας.

Μήλος, 5 Ίουνίου 1698

Δούλος ταπεινός Ίωάννης Άντωνίου Καμίλλης επίσκοπος Μήλου.

52. Πά τήν κατάσταση πού επικράτησε στην Νιό καί μετά τή μετάβαση στην Ρώμη του εφημέριου Άγγελου Βαρβαρίου, ή Άγία Προπαγάνδα, μετά τα όσα τής ανέφερε ό τελευταίος, έγραψε στον επίσκοπο Καμίλλη νά ερευνησει τά πράγματα καί νά τήν ενημερώσει. Δέν γνωρίζομε σέ ποιές ενέργειες προέβη, άλλ' όπως φαίνεται από τήν άνωτέρω απάντησή του, θά επήρε πληροφορίες καί από τόν συνάδελφό του επίσκοπο τής Σαντορίνης. Ό Καμίλλης κακοχαρακτήρισε τόσο τόν Ίγνάτιο da Aquila, όσο καί τόν Άγγελο Βαρβαρίο, έντελως άπογοητευμένος καί από τούς εφημερίους τής Πάρου, Άγουσας, Μυκόνου, Κέας καί Θερμιών πού δέν έπιτελοΰσαν πνευματικό έργο, αλλά πέρναγαν τόν καιρό τους σέ κακές συνήθειες. Λίγους μήνες άργότερα, στίς 14 Νοεμβρίου 1698, εγκατάλειψε τόν μάταιο τούτο κόσμο πού τόσο τόν έπίκρανε [βλ. "Μηλιακά", Α' (1983), σελ. 136].

rinsuar il tetto della chiesa cadentes, iasched una ualea un scudo emaza
 Le mando' d' Santorino alla sua sorella, A d'Ves^o. dica con incredibile sgar
 ciatagna che lo stima per un huomo da moneta, con altre villanie.

Quest'arroganza maggior^{te} se l'ha fatta D. Angeli, dopo l'orgoglioso ritorno
 da Roma del prete Niccolò Cicala con titolo d' Protovot^o. e del prete Zuane
 Dargenta Canonico, quel^{li} hanno telu^o schermiti, e uel^{lo} per il Ves^o. che per
 lev^o ogni rissesto: si che il Protovot^o. uel^{lo} andar in choro in habito sansuazzo
 rocheti, e mantelletto, uel^{lo} e il primo luog^o in chiesa, sostenuto d'alcuni
 di que' preti ignoranti. accompagnato d'alcuni preti suoi congiunti, e di un altro
 a cui portarono da Roma la petente di nostro Antico; Lascio d' dire che con
 ti uede in quel clero, e che afflizione porta il povero Ves^o. d' cui conuene
 giorni principali astenersi d' andar alla chiesa, per evitare gli offenti.

Quanto al seruitis che presta D. Angeli nella Missione di Nio, altro non è
 che dire la messa le feste, e battersero qualche figliuoli di Corsari che uel^{lo}
 maritans con le greche, o con concubine. Dottrina christiana, o scota non
 fa, perche non la sa' fare, onde la passa anco lui come fan gl' altri Miss^o
 di Laros, d' Aquetta, d' Misone, di Zia e Fermeia, che non star chori, hora
 uel^{lo} a giucar le carte con greci, o con corsari, hora alla tauerna, hora
 a fumar tabaco con le conuorsat^o e altri simili picciolamenti, ma che ti
 uel^{lo} pigliar quella ^{ca}suetudine. d' insegnar a poveri figliuoli Latini, anche
 pochi, o a greci, non occorre parlarne.

Io dirò per^o che ui è che ritarda ^{deu}on un Capellano a Nio, perche la
 Chiesa è stabilita, e non ui mancano alcuni preti Latini, stimari fosse
 necessari; ma che ^{per} tutti questi scogli dell' Arcipelago che ti cacciano

d' me: